

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

3^E JAARGANG

WOENSDAG 23 OCTOBER 1918

No. 147

ROTTERDAMSCH BANKVEREENIGING

Rotterdam 's-Gravenhage

Boompjes	Mauritskade
Delfshaven	Bezuidenhout
Feijenoord	Kneuterdijk
Glashaven	Naaldwijk
Schiedam	Rijswijk
Vlaardingen	Scheveningen

Amsterdam

Rokin

Zaandam

KAPITAAL EN RESERVEN

f 66.000.000,—

NATIONALE BANKVEREENIGING

Hoofddirectie en Centrale
Administratie te Utrecht

Alkmaar, Almelo, Alphen a. d. R., Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Assen, Barneveld, Bodegraven, Borculo, Boskoop, Den Burg (Texel), Coevorden, Culemborg, Delft, Deventer, Doetinchem, Dokkum, Dordrecht, Drachten, Ede, Emmen, Franeker, Geldermalsen, Goos, Gorinchem, Gouda, Groenlo, Groningen, Haarlem, Harlingen, Heerenvveen, Den Helder, Hengelo (O.), Hoogeveen, Hoogezand, Hulst, Katwijk, Leeuwarden, Leiden, Lochem, Meppel, Middelburg, Nijmegen, Oostburg, Purmerend, Schagen, Schoonhoven, Sliedrecht, Sneek, Stads-kanaal, Terneuzen, Tholen, Tiel, Uithoorn, Utrecht, Veendam, Veenendaal, Vlissingen, Wildervank, Woerden, IJmuiden, Zeist, Zierikzee, Zutphen, Zwijndrecht.

KAPITAAL EN RESERVEN

f 7.200.000,—

De aandacht wordt gevestigd op de afgifte van Binnenlandsche Credietbrieven, waardoor in ruim 80 plaatsen in Nederland gelden franco kunnen worden opgenomen.

ZUID-NEDERLANDSCHE HANDELSBANK

Kapitaal f 3.000.000,—

EINDHOVEN - TILBURG - 's-HERTOGENBOSCH
BRED A - MAASTRICHT - SITTARD - VENLO

HANDELSCREDIETEN

Incasseering van Wissels — In- en
Verkoop van Buitenslandsch Papier
Effecten — Coupons

DEPOSITO'S

N.V. Furness' Scheepvaart- en Agentuur Maatschappij

ROTTERDAM—AMSTERDAM

Telegram-Adres: „FURNESS”
Telefoon Nos. ROTTERDAM 7744/47
" " AMSTERDAM N 6866, N 1267

Reeders, Cargadoors, Expeditieus, Kolen-
handelaren, Stuwadoors, Assuradeurs etc.

Speciale afdeling voor het bevrachten
van scheepsadingen per stoomende en
zeilende ruimte.

AAN- EN VERKOOP VAN SCHEPEN

GEREGELDE LIJNEN VAN EN NAAR:

BALTIMORE (Holl. Amer. Lijn) elke 10/14 dagen
*CARDIFF (en Birmingham District) wekelijks
*MIDDLESBROUGH . . . . . elken Zaterdag
*STOCKTON ON TEES . . . . . elken Zaterdag
*SUNDERLAND . . . . . elken Zaterdag
*ALEXANDRIE . . . . . elke 2/3 weken
*CANADA (via Londen) . . . . . elke 10 dagen
*AUSTRALIE (via Londen) . . . . . elke 14 dagen
*ZUID-AMERIKA (via Antwerpen) elke 2/3 weken
*MAROKKO (via Antwerpen) . . . . . elke 14 dagen
*CUBA (via Liverpool) . . . . . elke 10 dagen

Doorvrachten naar en van alle deelen der wereld.
Levering van Engelsche Stoomkolen en Gaskolen.

* Diensten tijdens den oorlog gestaakt.

Nationale

Levensverzekering-Bank

OPGERICHT 1863

TE

ROTTERDAM

Stoomvaart-Maatschappij NEDERLAND

AMSTERDAM.

Stoomvaart-Maatschappij ROTTERDAMSCH LLOYD

ROTTERDAM.

TIJDELIJKE MAILDIENST

JAVA—SAN FRANCISCO vice versa
via
Singapore, Hongkong, Manilla, Nagasaki
en Honolulu.

VRACHTBOOTDIENST

van Java naar San Francisco vice versa, in
vereeniging met de Java-China-Japan Lijn.

JAVA—NEW YORK LIJN.

Geregelde vrachtbootdienst van New York
naar Nederlandsch-Indië vice versa, via
het Panama-Kanaal, in samenwerking
met andere Maatschappijen.

JAVA—BENGALEN LIJN.

Geregelde dienst van Nederlandsch-Indië
naar Rangoon en Calcutta vice versa.

De N.V. Hypothecaire Credietbank

Anna Paulownastraat 113

's-GRAVENHAGE

verstreckt credieten onder hypotheccair ver-
band. Geeft uit 5 % voor hoofdsom en
rente verzekerde schuldbrieven in coupures
van f 1000,—, f 500,— en f 100,—.

De Directie,
Mr. J. J. BERGSM A.
C. PLOKHOOF.

F. & W. VAN DAM

Makelaars in Assurantiën

Wijnhaven 63 - Rotterdam

belasten zich met het
plaatsen van
alle Assurantiën,
onverschillig van wel-
ken aard, geene uit-
gezonderd.

KONINKLIJKE STEARINE KAARSENFABRIEK GOUDA GOUDA

GOUDA KAARSEN — NACHT-, THEE- EN SCHEMERLICHT
STEARINE — KAARSENPIJT — OLEINE
CHEMISCH ZUIVERE EN ALLE ANDERE SOORTEN GLYCERINE

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

GESTORT KAPITAAL f 70.000.000,— STATUTAIRE RESERVE f 12.760.286,—

Hoofdkantoor: AMSTERDAM - Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in NEDERLANDSCH-INDIË:

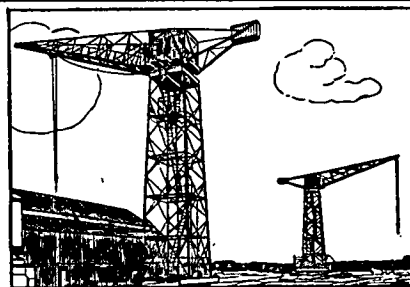
BATAVIA, SOERABAJA, SAMARANG, MEDAN en andere voornamelijk plaatsen.

Vestigingen in de STRAITS-SETTLEMENTS, BRITSCHE-INDIË en CHINA:

SINGAPORE, PENANG, RANGOON, HONGKONG en SHANGHAI.

In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Transferten,
Incasseringen en Financieringen, Schriftelijke of Telegrafische Credieten,
Reiscredietbrieven, Deposito's, Rekeningen-Courant,
Administratie van Effecten en alle andere Bankzaken.

Nederlandsche Staalindustrie.
Rotterdam
Yzerbouw - Lijsten - Kranen

Bank-Associatie

Wertheim & Gompertz 1854 en Credietvereniging 1853.

Kapitaal en Reserven f 11.500.000,—.

Negentien Kantoren.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, AALSMEER, BEVERWIJK, BLOEMENDAAL, EDAM, HILLEGOM,
HOOFDDORP, LEIDEN, LISSE, PURMEREND, IJMUIDEN, ZANDVOORT.

Volgestort Kapitaal f 4.050.000,—

Reserve f 850.000,—

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

BANKIERS

ROTTERDAM — DELFT — SCHIEDAM — VLAARDINGEN

Behandeling van alle Bankzaken

ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM — AMSTERDAM

Bezorging van alle Assurantiën

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

3^E JAARGANG

WOENSDAG 23 OCTOBER 1918

No. 147

INHOUD

	Blz.
EEN DISCONTOMARKT IN DE VEREENIGDE STATEN door <i>Mr. G. W. J. Bruins</i>	929
De komende Draadlooze Verbinding met Indië door <i>J. Corver</i>	932
De Wereldvoorraden van Tarwe door <i>W. C. Bolle</i>	933
De Aardappelvoorziening.....	934
De Rijksmiddelen.....	938
AANTEKENINGEN:	
Suikerprijzen.....	936
De Federal Reserve Board en de heer Warburg.....	936
Index-cijfers van het levensonderhoud in Frankrijk....	937
BOEKAAKONDIGING:	
Grotius, <i>Annuaire international pour l'année 1917</i> , bespr. door <i>Mr. G. Vissering</i>	938
J. C. Mollema: <i>De ontwikkeling van het eiland Billiton</i> , bespr. door <i>Ir. Th. Delprat</i>	939
INGEZONDEN STUKKEN:	
Onze Staatsleeningen door <i>J. van Dusseldorp</i>	939
OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.....	941
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.....	941
MAANDCIJFERS:	
Rijkspostspaarbank.....	942
Overzicht der Rijksmiddelen.....	942
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.....	942—949
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins*.

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel*.Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam*.Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37*.Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut*.Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408*.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 12,—. Buitenland en Koloniën f 14,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnements
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage*.

21 OCTOBER 1918.

Ook deze week kwam er weinig verandering in den toestand van de geldmarkt. De stemming blijft vast, zonder een verheffing van de koersen te veroorzaken, hetgeen bij de tamelijk geringe omzetten niet te verwonderen is. De prolongatienoteering was 3½ pCt. met een bijnoteering op een enkelen dag van 4 pCt. De rente voor particulier disconto bleef circa 3½ pCt.; voor prima papier was zoo nu en dan iets lager plaatsing te vinden. Tot nu toe is alleen de regeering de groote geldneemster; bij grootere geldvraag van andere zijde kunnen echter beduidend hogere koersen verwacht worden, daar het aanbod tamelijk beperkt is. Dit blijkt ook uit de inschrijving voor het schatkist-

papier, waarvan de afloop weinig bevredigend was. Van de gevraagde 80 millioen werd slechts ingeschreven voor pl.m. 75 millioen. Hiervan werden toegewezen f 43.500.000 schatkistpromessen à f 989,30 en f 24.113.000 schatkistbiljetten à f 1001,95. Deze prijzen geven een rendement van ongeveer 4 en 4½ percent en zijn dus belangrijk hoger dan de gedurende de afgelopen week geldende koersen voor particulier disconto.

Ook bij de Nederlandsche Bank was de regeering weder de eenige groote geldonttrekker. Volgens den weekstaat heeft alleen op het hoofd Binnenlandsche Wissels een belangrijke uitzetting plaats gehad. De vermeerdering bedraagt ruim 15 millioen, geheel bestaande uit schatkistpromessen. Aan de andere zijde is daartegenover de bankbiljettenomloop met ca. 8 millioen en de rekening-courant-saldi van anderen met de reesteerende 7 millioen vermeerderd.

* * *

De wisselmarkt opende Maandag zeer vast. De Zaterdag laat bekend geworden nota van Duitschland had op de straatmarkt gedurende den Zondag de koersen wild opgedreven. Zonder bepaald flauw te zijn werden de koersavances in den loop van den Maandag toch tot meer normale proporties teruggebracht.

* * *

Het reeds Dinsdag bekend geworden antwoord van Wilson werkte als een koude douche op de hooggespannen vredesverwachtingen, zoodat vooral de Mark en Kronen weder snel terugliepen. Woensdag trad ter beurze plotseling weder een hausse-beweging in, door berichten over een toegeven van Duitschland, welke berichten echter later tegengesproken werden en waarna wederom een reactie intrad. De markt nam verder een afwachtende houding aan, maar bleef prijs-houdend.

* * *

Ingediend is een wetsontwerp tot het aangaan van eene leening, ten laste van het Rijk, groot f 350.000.000, rente 5 pCt. Het beginsel van gedwongen leening, in geval op de vrijwillige leening niet voor een bepaald bedrag ingeschreven wordt (f 300.000.000), is gehandhaafd gebleven.

EEN DISCONTOMARKT IN DE
VEREENIGDE STATEN.

De toenemende beteekenis, die New York als internationaal financieel centrum bezig is te verkrijgen, trekt in den laatsten tijd sterk de aandacht. Vooral is dit het geval in de Londensche city-kringen, alwaar een zekere bezorgdheid niet moeilijk te onderkennen

valt. Men gevoelt, dat wat thans, gesteund door de oorlogconjunctuur groeiende is, ook na den oorlog op de internationale verhoudingen invloed zal blijven oefenen en dat het de vraag zal zijn, of in een nieuwe periode van vrij verkeer Londen dezelfde centrale positie zal innemen als voorheen.

Inderdaad is er in den laatsten tijd voor het stellen dezer vragen alle reden.

Tot in den oorlog was in het internationaal verkeer het dollardevies onbekend. En niet alleen internationaal, ook nationaal, binnen de grenzen der Vereenigde Staten, bestond nauwelijks enig wisselverkeer. Verschillende omstandigheden, waaronder niet in de laatste plaats het feit, dat een centrale circulatiebank naar Europeesch model, die aan den wissel zijn bijzondere liquiditeit zou vermogen te geven, ontbrak, hadden de credietverleening in andere banen geleid. Ook het feit, dat het verkeer in de Vereenigde Staten meer dan in Europa contant plaats vindt, werkte in dezelfde richting. Financiering van effectenoperaties in allerlei vorm was mitsdien de hoofdtaak der New Yorker geldmarkt, terwijl bovendien internationaal de Vereenigde Staten vooralsnog veeleer een debiteur- in stede van een crediteurpositie innamen.

In dit alles is in de afgelopen jaren een belangrijke verandering gekomen.

Reeds thans kan men zeggen, dat in het binnenlandsche credietverkeer de wissel definitief zijn intrede heeft gedaan. Veel sneller dan zijn warmste voorstanders durfden hopen is door den oorlog het Federal Reserve-stelsel tot ontwikkeling gekomen en is daarmee aan den wissel niet enkel, volgens Europeesche begrippen, liquiditeit gegeven, maar heeft omgekeerd het feit, dat de wissel de eenige vorm van credietverleening door de Federal Reserve Banks uitmaakt ¹⁾, er in sterke mate toe bijgedragen de bij het stelsel aangesloten banken besef te geven van de wenschelijkheid van het aanhouden eener flinke wisselportefeuille. Het streven van het particuliere bankwezen naar groter liquiditeit der eigen positie valt in dit opzicht geheel samen met het algemeen belang, dat al sinds jaren in de Vereenigde Staten een meer elastisch ruilmiddel dringend gewenscht maakte.

Niet alleen onder de credietoperaties der particuliere bankinstellingen begint de wissel een toenemende plaats in te nemen, daarmede zijn er de eerste aanwijzingen, dat zich in New York en wellicht ook in andere Amerikaanse centra een wisselmarkt naar Europeesch model gaat ontwikkelen. De laatste Amerikaanse post brengt hieromtrent meer dan een gegeven. Nadat reeds eenige maanden geleden een eerste particuliere discontomaatschappij in het leven was geroepen, is thans een tweede gevolgd, de Discount Corporation of New York met een kapitaal van \$ 5.000.000, welk lichaam naar het voorbeeld der Londensche discount houses zijn bedrijf uitsluitend tot het discontoeeren van wissels beperken zal. Ook — en dit is nog wel zoo belangrijk — de firma J. P. Morgan gaat in deze richting hare werkzaamheid uitbreiden. Op 23 Augustus j.l. heeft zij bekend gemaakt, dat zij met ingang van 26 Augustus zich bereid verklaarde om, aanvankelijk tegen den rentevoet der Federal Reserve Banks, aan handelaren en discount houses voorschot te geven op daarvoor in aanmerking

¹⁾ Sedert het intreden van de Vereenigde Staten in den huidige oorlog heeft het niet ontbroken aan stemmen, die er op aandringen onder de crediettransacties der Fed. Res. Banks naast de discontoeering van wissels ook de beleening van effecten en met name van staatsobligaties mogelijk te maken. Men betoogde, en niet ten onrechte, dat dit aan de plaatsing der Liberty loans ten goede zou komen. Alhoewel de Regeering zulks erkende, heeft zij niettemin tot dusver gemeend aan deze verlangens niet te moeten voldoen. Vooralsnog blijft het Fed. Res. stelsel dus het centrale bankstelsel, dat op de meest principiële wijze het beginsel huldigt, dat de door de biljettenemissie geschapen credietmogelijkheden bij uitsluiting aan handel en bedrijf behooren ten goede te komen.

komende wissels, een beslissing, die J. P. Morgan zelf toelicht als strekkende „to encourage the development of a free and active market in acceptances eligible for discount at the Federal Reserve Bank on the lines of similar markets in London and Paris.” Een en ander is in de Amerikaanse pers uitvoerig besproken, waarbij het naar 's lands wijs niet aan grootsche perspectieven ontbroken heeft. Ook echter wanneer men deze voorshands ter zijde laat, zal men moeten erkennen, dat deze eerste stappen tot het in het leven roepen van een geregelde discontomarkt van groote betekenis zijn. Van de mogelijkheid van herdiscontoeering bij de Fed. Reserve Banks wordt al in belangrijke mate gebruik gemaakt: de gezamenlijke portefeuilles der twaalf banken belopen reeds meer dan 1½ miljard dollar, waarvan New York alleen meer dan een derde. Eerst echter, wanneer naast de mogelijkheid van herdiscontoeering een actieve wisselmarkt tot ontwikkeling is gekomen, zijn de voorwaarden geschapen, waaronder de wissel in het credietverkeer tot volle ontplooiing kan komen en is naast de binnenlandsche wissel ook de van uit den vreemde getrokken dollarwissel steeds van een vast onderkomen verzekerd.

Niet minder dan deze interne organisatie trekt in dit verband de internationale expansie van het Amerikaanse bankwezen de aandacht. Het in de National Bank Act opgenomen verbod van filiaalvorming heeft op de verhoudingen in het particuliere bankwezen zijn stempel gedrukt. In de voornaamste centra, New York in de eerste plaats, kende men weliswaar een reeks groote bankinstellingen, aan welke de regeling der wet met haar verdeeling in country banks, reserve city en central reserve city banks en met de daaraan verbonden verplichting tot het aanhouden van een zeker deel der reserve in de reserve city en central reserve city banks een zeker overwicht in den lande gaf. Hierbij bleef het echter. Een gecentraliseerd particulier bankwezen met zijn vertakkingen alom in het land en zijn neiging zich in een gering aantal zeer machtige organisaties of combinaties samen te voegen, gelijk Engeland en Duitschland dit ieder op eigen wijs te zien geven en gelijk het ook hier te lande bezig is zich te ontwikkelen, kent Amerika dientengevolge niet. En zelfs is door de in 1917 in de Fed. Reserve Act gebrachte wijziging, waarbij de verplichte reserve der national banks in haar geheel naar de Fed. Reserve Banks wordt overgebracht, de evengenoemde wettelijke band tusschen de national banks onderling komen te vervallen.

Wat het binnenland aangaat, blijft de wetgever bij dit standpunt van opzettelijke desintegratie volharden. Wat het buitenland betreft is hij echter sedert het in werking treden van het Fed. Reserve stelsel een ander standpunt gaan innemen met het gevolg, dat sindsdien aan Amerikaanse bankinstellingen vergund is onder goedkeuring van den Fed. Reserve Board filialen in het buitenland op te richten. Welk een druk gebruik reeds van deze mogelijkheid gemaakt is, werd enkele weken geleden in deze kolommen medegedeeld. ¹⁾ En nog gaan geruchten over belangrijke verdere plannen, waarbij men zelfs het oogenblik aanstaande acht, dat de meeste voornaamste New Yorker banken over een eigen vestiging te Londen zullen beschikken.

Bij dit alles voegt zich ten slotte nog de in December 1917 tot wet verheven Webb-bill, waarbij, alweder voor het verkeer met het buitenland, de Sherman en Clayton Anti-Trust wetten buiten werking worden gesteld en dus voor dit speciale doel aansluiting mogelijk wordt gemaakt. De bepaling is in de eerste plaats geschreven voor handel en nijverheid. Ook op het gebied van het bankwezen schijnt zij evenwel haar doel niet te missen.

Het is waar, dat over de beteekenis van buitenlandse filialen niet door allen gelijkelijk gedacht wordt. Nog op 13 September j.l. heeft Sir Edward Holden,

¹⁾ Zie de Aanteekening in het nummer van 2 October j.l., blz. 876.

gelijk in de genoemde Aanteekening reeds in herinnering werd gebracht, in een rede bij gelegenheid van de fusie der London City en Midland Bank met de London Joint Stock Bank zich van het vestigen van zoodanige filialen afkeerig verklaard en de meening uitgesproken, dat de bestaande vriendschappelijke relaties met vreemde bankinstellingen voor het behoud van het noodwendig verband voldoende zijn en dat zelfs het stichten van filialen in den vreemde, doordat deze aan de bestaande vriendschappelijke verhoudingen afbreuk zouden kunnen doen, misschien zelfs een nadeel in plaats van een voordeel zou opleveren.

Intusschen zijn deze uitlatingen niet onweersproken gebleven en vooral door hen, die van het bankwezen meer verwachten dan de Engelsche joint stock bank naar oud model te geven pleegt, als een kenschetsing van het in hun oog verouderd standpunt gebrandmerkt. In een verstandig artikel in the Economist van 5 dezer, geschreven door iemand, die jaren lang in een groote Deutsche bankinstelling is werkzaam geweest, wordt in dit verband weder eens een overzicht gegeven van wat naar de Deutsche ervaring het bijkantoor in den vreemde méér kan doen dan de vriendschappelijke relatie met den vreemden bankier. Inderdaad is Sir Edward Holden's uitlating slechts begrijpelijk, wanneer men zich op het standpunt stelt, dat de bank, die een groot deel van het liquide volksvermogen onder haar berusting heeft, haar plicht heeft volbracht, wanneer zij een zoo soliede mogelijke belegging van dit vermogen in op Londen getrokken wissels of in beleeningen op eerste klas fondsen bewerkstelligt en, wat het buitenland betreft, zich beperkt tot het treffen van de noodige regelingen om haar cliënten het doen van betalingen in den vreemde mogelijk te maken. Een standpunt, dat ook de Engelsche joint stock banks zelf druk bezig zijn te verlaten en dat evenmin door de Amerikaansche bankinstellingen wordt ingenomen, ook al pleegt de werkzaamheid van deze niet zoovele gebieden te omvatten als bij de Deutsche banken het geval is.

In dubbel opzicht dus, zoowel intern als extern, heeft de organisatie der Amerikaansche bankwereld wijzigingen ondergaan, die technisch bezien alle mogelijkheid openen, dat in de toekomst het internationaal wisselverkeer zich voor een groot of kleiner deel over New York zal gaan bewegen in plaats van over Londen. Geen wonder dus, dat deze vraag op het oogenblik van Engelsche zijde herhaaldelijk wordt gesteld. Over haar ten slotte nog enkele woorden.

De vraag, waarin de suprematie van het Londensch devies bestaat, is in de laatste decennien voor den oorlog vooral van Deutsche zijde herhaaldelijk aan de orde gesteld. Het Deutsche bankwezen achtte niet ten onrechte zijn internationale organisatie beter dan de Engelsche, met alle midelen werd gepoogd de mark een internationale positie te verschaffen, en toch bleek zulks, niettegenstaande ter verdediging van het pond sterling nauwelijks eenige positive daad werd verricht, slechts in enkele gevallen mogelijk. Het Londensch devies bleef overzee het meest gewild om de eenvoudige reden, dat aldus de beste prijs te maken bleef en de Deutsche banken moesten zich hierin voegen. Zij hebben zulks gedaan door het openen van filialen te Londen en met succes: tot verbazing van velen is bij de gedwongen liquidatie gedurende den oorlog gebleken, welke een belangrijk deel van het geheele Londensch buitenlandsche betalingsverkeer door hun handen ging. Met dat al toch een buigen voor de suprematie van Londen.

Van de talrijke argumenten, die van Deutsche zijde voor dit verschijnsel plegen te worden aangevoerd zijn er verschillende voor de verhouding Londen-New York irrelevant. Laat men deze, ontleend aan de geographische positie, aan het volumen van den eigen handel der betrokken landen en zoo meer, buiten rekening, dan blijven onder de overige in hoofdzaak twee factoren over: de stabiliteit van den wisselkoers en de relatieve hoogte van het disconto.

Wat de stabiliteit van den wisselkoers betreft, zal men in de toekomst vermoedelijk van de Vereenigde Staten goede verwachtingen mogen hebben. Hier vooral is de uiterst krachtige positie, die het Fed. Reserve-stelsel zich in deze oorlogsjaren heeft weten te verwerven, van de grootste beteekenis. Reeds thans overtreft de goudvoorraad die van elke andere centrale bank ter wereld, terwijl de gedurende den oorlog gevolgde politiek het vermoeden meer dan rechtvaardigt, dat ook na den oorlog de leiders van het stelsel tegen hun taak opgewassen zullen blijken. Crisissen gelijk 1907 zullen ook in de toekomst het Amerikaansche bedrijfsleven van tijd tot tijd kunnen blijven teisteren. De nieuw gewonnen elasticiteit van het circulatiewezen waarborgt echter een veel minder acuten terugslag op de geldmarkt en de fondsenmarkt, terwijl de reserve van het Fed. Reserve-stelsel aan de wisselkoersen een vroeger ongekenden steun zal kunnen geven.

Behoeft men dus in Amerika in dit opzicht, naar het schijnt, althans voor een reeks van jaren, niet al te groote vrees te koesteren voor een superioriteit van Londen, voorschands blijft het de vraag of ook ten opzichte van den relatieven stand der discontorente hetzelfde kan worden gezegd.

Laat men de toevallige omstandigheden van elken dag buiten rekening, dan wordt het algemeen niveau, waaromheen als gemiddelde de discontorente zich in ieder der verschillende landen pleegt te bewegen, ten slotte bepaald door enkele zeer voornamelijk factoren, die, ten nauwste samenhangend met de algemeene structuur van het economisch leven in het land, in de verhouding tusschen de vorming en de absorbeering van nieuw kapitaal tot uitdrukking komen. Landen als Engeland en Frankrijk, typen van sterk kapitaal-produceerende landen, zij het voor een deel uit onderling afwijkende oorzaken, en tegelijk landen, wier industrieele ontwikkeling, eveneens om verschillende redenen, in gematigd tempo voorwaarts ging, waren beide voor den oorlog landen zoowel van een lagen rentestand als van een belangrijk jaarlijksch kapitaalsurplus, beschikbaar voor afvloeiing naar den vreemde. Duitschland en de Vereenigde Staten daarentegen waren typen van landen, waar wegens tal van oorzaken, in de eerste plaats wel de zooveel later begonnen en sneller voortschrijdende industrieele ontwikkeling, de verhouding tusschen kapitaalproductie en kapitaalconsumtie een andere was, in Duitschland naar het schijnt reeds een allengs stijgend surplus latend, in de Vereenigde Staten vooralsnog passief. Een verschil in gemiddeld renteniveau, constant als de factoren, die het beheerschten, was het onvermijdelijk gevolg.

Uit dit alles vloeit voort, dat wie de vraag onderzoeken wil in welke onderlinge verhouding na den oorlog het renteniveau in de Vereenigde Staten tot dat in Engeland zal staan, zich gesteld ziet voor de plicht alle factoren onder de oogen te zien, die gedurende den oorlog de relatieve positie van beide landen ten opzichte van vorming en absorptie van kapitaal hebben beïnvloed. Een dergelijk onderzoek, waarbij in hoofdzaak tastenderwijs te werk moet worden gegaan, zal hier niet worden beproefd. Niet verwonderlijk zou het echter zijn, indien een zoodanig onderzoek velen tot de conclusie leidde, dat, hoezeer de buitenlandsche schuldverhoudingen ten nadeele van Engeland en ten voordeele van Amerika verzet zijn en hoezeer ook de druk op de productieve krachten in eerstgenoemd land na den oorlog ongetwijfeld ongelijk zwaarder zal zijn, toch voorschands de balans vermoedelijk nog niet ten gunste der Vereenigde Staten zal blijken te zijn overgeslagen. Ongetwijfeld zijn de verhoudingen reeds thans in verschillend opzicht belangrijk gewijzigd. Te weinig echter vertoonen de Vereenigde Staten vooralsnog in hun economische structuur de kenmerken der gevestigde crediteurnatie, dan dat aangenomen schijnt te mogen worden, dat, wat ook de

toekomst eenmaal moge brengen, de positie reeds thans door vier oorlogsjaren definitief verzet zou zijn.

Het is dikwijls beweerd, dat in den wedijver tusschen het mark- en sterlingdevies, ten slotte het Londensche disconto de eindbeslissing gegeven heeft. Is dit zoo, dan zal ook tusschen Londen en New York deze renteverhouding een zeer belangrijke rol spelen. Mocht hierbij blijken, dat vooralsnog de omstandigheden in het voordeel zijn van Engeland, dan is het niet onmogelijk, dat het nieuw gegroeid internationaal bankorganisme der Vereenigde Staten voor een deel dezelfde rol gaat vervullen als het Duitsche bankwezen voor den oorlog en dat het dus evenzeer voor een deel als intermediair gaat dienst doen om de sterlingwissel en in het algemeen de internationale credietvraag te voeren naar de Londensche markt.

Geen reden is er echter om aan te nemen, dat niet ook de Vereenigde Staten eenmaal uit de huidige phase hunner economische ontwikkeling zullen overgaan in die, waarin Engeland, dat in industrieele ontwikkeling de wereld één geslacht of meer voor is, thans verkeert. Breekt dit tijdstip, welks komst door den oorlog ongetwijfeld belangrijk versneld is, eenmaal aan, dan zal voor Londen de strijd tegen het nieuwe wereldcentrum, waar in alle richtingen de afmetingen van het economisch leven een veelvoud zijn van die in Europa, een zeer moeilijke zijn.

B.

DE KOMENDE DRAADLOOZE VERBINDING MET INDIE.

In een officieel communiqué aan de dagbladen, werd den 10den October j.l. bekend gemaakt, dat onze regering voor de levering van een draadloos station in Nederland ten behoeve van de verbinding met Indië den 23sten September een contract heeft gesloten met de maatschappij Telefunken te Berlijn.

Hiermede is gezegd, dat Nederland binnen afzienbaren tijd een even machtig radiotelegrafisch station zal bezitten als dat te Nauen en daarmee in het draadloos wereldverkeer een plaats zal gaan innemen onder de eersten. Helaas kan de voltooiing nog een paar jaar duren.

Voor Indië was tot de aanschaffing van een overeenkomstige installatie van gelijken omvang, te leveren door dezelfde maatschappij, al eerder besloten en daar ginds zou vermoedelijk de montage reeds aangevangen zijn, ware het niet, dat de oorlogsomstandigheden de verscheping van hetgeen daarvoor nodig is uit onze havens hadden belet. Te Bandoeng is intusschen echter een voorloopig station verzezen, dat — ofschoon het maar één vierde deel van de energie ontwikkelt, waarmede later zal kunnen worden gezeind — reeds nu in staat zal zijn, gedurende bepaalde uren van het etmaal Europa te bereiken.

Het vorig jaar, in de „Economisch-Statistische Berichten” van 5 December 1917, werd door mij betoogd, dat het doel, dat bij de totstandbrenging van deze verbinding zou voorzitten, van vitale beteekenis mocht worden genoemd voor de ontwikkelingsmogelijkheden, welke haar worden gegeven. Wij leefden toen nog in de onzekerheid of daarbij het politieke dan wel het economische belang de overhand zou verkrijgen. Daarmede hing samen de vraag of men zich zou tevreden stellen met een verbinding, welke in den regel gedurende enkele uren van den dag bruikbaar zou wezen, dan wel of men dadelijk het rechtstreeksch verkeer zou brengen op den hoogst bereikbaren trap van volkomenheid.

Gaan wij thans na van welken geest de genomen beslissing getuigt, dan mag niet worden ontkend, dat daaruit ontwijfelbaar de bedoeling spreekt om het vraagstuk van den breedst mogelijken kant aan te vatten.

Het streven is gericht op het scheppen van een nieuwen weg voor commercieel, publiek verkeer, waarbij de politieke belangen trouwens gelijktijdig het best worden gediend.

Enige stemmen zijn opgegaan, die verwondering te kennen gaven over een vermeende verwaarloozing van defensie-overwegingen bij de uitwerking der plannen voor het Nederlandsche station. Het daarvoor gekozen terrein toch, het Kootwijker Zand, bij de halte Assel, aan de spoorlijn Amersfoort-Apeldoorn, ligt buiten ons militair réduit en in geval van een oorlog, waarbij ons land betrokken zou wezen, is het onverdedigd.

Daartegenover moge de nuchtere vraag wegen, of in ons land één terrein zou zijn aan te wijzen, waar het station waarlijk veilig zou zijn tegen vijandelijke vernielingspogingen? Voor luchtaanvallen zijn draadlooze stations in den huidige oorlog wel het minst kwetsbaar gebleken; voor zwaar geschut van zee of land uit een gemakkelijke prooi. Waar, binnen de linie, zou het in een serieuzen oorlog daarvoor veilig staan?

Bij de hoogst problematische waarde eener plaatsing in ons land onder militaire bescherming, lijkt het van practisch inzicht te getuigen, dat militaire overwegingen niet den doorslag hebben gegeven bij de plaatsing.

Van de zijde der in dezen verantwoordelijke technici bestond uit electrisch oogpunt geen principieele voorkeur voor eenige bijzondere soort van terrein, maar er was een belangrijke oppervlakte nodig en het was van belang, door het aanhouden van een behoorlijken afstand, storingen op gewone telegraaf- en telefoonverbindingen te vermijden. Uit een bouwkundig oogpunt — voor het verkrijgen der noodige stevigheid van fundeeringen voor torens, enz. — bood zandgrond bijzondere voordeelen.

Wat de grootte van het terrein betreft, kan gerekend worden, dat voor het Telefunken-project op zijn allerminst een vierkant van 150 H.A. nodig was en bij eenigszins ruime ligging der gebouwen, centrale en woningen buiten het door antenne met masten, tuinen en aardnet ingenomen oppervlak, minstens 200 H.A. De meest wenschelijke grootte was naar boven toe rekbaar, ofschoon het eigenlijke station daarbij hetzelfde bleef. Van de door het station zelf gestelde eischen aan ruimte kon in elk geval niets af. Bij deze terrein-eischen speelden prijzen van den grond zeer zeker een rol.

Technische en financieele overwegingen hebben nu klaarblijkelijk de terreinkeus bepaald en deze twee gingen samen.

Overigens mag in de uitschakeling van militaire overwegingen — die bovendien toch eigenlijk als een geheel onoplosbaar probleem buiten het gebied van practische beschouwing lagen — slechts een bevestiging worden gezien van de opvatting, dat bij het tot stand brengen door ons land van dit wereldstation, economisch-commercieele verkeersoverwegingen den boventoon hebben gehad.

Nu is het geen geheim, dat van telegraaf-technische zijde door velen niet wordt geloofd aan de economische bestaansbaarheid van de nieuwe verbinding in dezen engeren zin, dat het bedrijf de kosten zou dekken. De omvang van het geheele normale telegraafverkeer tusschen Nederland en Indië van vóór den oorlog was zoodanig, dat het gemakkelijk met gewoon handseinen in enkele uren per etmaal viel af te werken. Het geheele verkeer met Amerika daarbij, zou nog geen bezetting geven van één vierde van den dag. En dan zou er niets meer per kabel moeten gaan!

Het is natuurlijk plicht geweest, op deze engere opvatting omtrent de economische zijde van het bedrijf het volle gewicht te laten vallen, maar zooals reeds vroeger hier werd aangeduid, gelden bij het tot stand brengen van verkeersmiddelen door den staat ook argumenten van een ruimer plan. De ontwikkeling van het telegrafisch wereldverkeer langs de lijn van uitbreiding der rol van de draadlooze telegrafie heeft zich sedert dien nog weer duidelijker afgeteekend. Dat ons land met zijn koloniën in Oost en West daar-

bij niet blijft stilzitten, lijkt van het allergrootste belang.

Pas is nog in de bladen bericht, dat in Engeland, dat van alle mogendheden over het beste kabelnet beschikt, thans een direct draadloos verkeer is ingesteld met Australië.

Hoe veel meer beteekent het voor *Nederland's* positie in het wereldtelegraafverkeer, over een absoluut onafhankelijke verbinding te beschikken!

Gaat men na hetgeen is bekend geworden van de plannen voor het station, dat Telefunken thans voor Nederland zal leveren, dan treft het, dat die plannen er anders uitzien, dan wanneer enkel de vóór den oorlog bestaande statistieken van ons eigen verkeer met de koloniën, of desnoods met Amerika er bij, daaraan waren ten grondslag gelegd. Behalve het zendstation bij Kootwijk, dat zelf óók als ontvangstation zal kunnen werken, is een afzonderlijk ontvangstation op ongeveer 50 K.M. afstand geprojecteerd, bij Boxmeer, in zoodanige richting, dat men dáár tijdens het seinen te Kootwijk zoowel uit Oost-Indië, uit West-Indië als uit Amerika zal kunnen ontvangen en zelfs gelijktijdig van twee verschillende corresponderende stations zal kunnen ontvangen. Dat is dus een volledige duplex-inrichting. Daarbij zal ongetwijfeld het zendstation, evenals in Indië, worden uitgerust voor machinale sneltelegrafie, welke toepassing, waar die mogelijk blijkt, de hoop op een eenmaal loonend bedrijf nader brengt.

Dat het betrekken van West-Indië in den Nederlandschen wereldverkeerskring mede ligt binnen het gezichtsveld, dat door den omvang der geheele onderneming wordt geopend, moet wel als vrij zeker worden verondersteld. Onze West moge zelf in de eerste verte zulk een verkeersader niet voeden, Suriname ligt daar als een voorpost van het groote net van draadlooze stations in Zuid-Amerika, dat bezig is zich steeds uit te breiden.

Eenigszins teleurstellend moet het misschien worden genoemd, dat in de meeste periodieken, die — trouwens maar sporadische — belangstelling toonden in de wordingsgeschiedenis van dit groote werk, die belangstelling zich bijna uitsluitend concentreerde om de vraag of men niet met iets waarvan beweerd werd, dat het in Nederland zelf gemaakt had kunnen worden, had kunnen volstaan.

Wat het officieele communiqué mededeelt over speciaal daaromtrent ingestelde onderzoekingen — waardoor de beslissing tusschen twee haakjes zeer is opgehouden — heeft dezer dagen zelfs aanleiding gegeven tot een bepaalde vendachtmaking tegen de ambtelijke stellers van dat communiqué. Het was niet de grootste zijde der zaak, welke daarbij naar voren werd gekeerd.

Wij mogen hopen, dat voor den groteren kant de oogen intusschen meer en meer zullen opengaan.

Den Haag.

J. CORVER.

DE WERELDVOORRADEN VAN TARWE.

Nu de vrede werkelijk nabij schijnt, zijn er velen, die zich bezorgd maken over de voorziening met broodgraan van het hongerde Europa. Zij vragen zich af of, indien de blokkade der Centrale Rijken opgeheven wordt, er niet zooveel vraag voor tarwe zal komen, dat de voorraden in de exportlanden wel spoedig geheel zullen verdwijnen. Indien men de cijfers nagaat, die ons hieromtrent ter beschikking staan, blijkt al spoedig, dat men zich hierover niet bezorgd behoeft te maken. Het is niet gemakkelijk dienaangaande accurate cijfers te geven en wij zullen dit in dit overzicht ook niet trachten te doen, doch slechts zoodanige cijfers, die een beeld geven, dat zeker niet gunstiger is, dan de werkelijke toestand.

Indien wij in de eerste plaats willen nagaan hoe groot de vraag van Europa zou zijn na den vrede, staan wij voor een moeilijke taak, want dit hangt nauw samen met het vraagstuk der scheeps-

ruimte en terwijl het reeds niet gemakkelijk is na te gaan hoeveel scheepsruimte er in het algemeen beschikbaar zal zijn, ondoenlijk wordt het berekeningen op te bouwen omtrent de hoeveelheid ruimte, beschikbaar voor elk artikel in het bijzonder. Met zekerheid kan men evenwel aannemen, dat bijna alle landen zich nog geruimen tijd vrij aanzienlijke beperkingen in den aanvoer van de begeerde goederen zullen moeten opleggen, daar hun de benooodigde scheepsruimte voor hun uitgebreide behoeften zal ontbreken. Zelfs al neemt men aan, dat broodgraan boven vrijwel alle artikelen den voorrang zal hebben, dan zal dit toch niet beteekenen, dat men hiervan de volle behoefte zal laten bevredigen alvorens men met den aanvoer van andere goederen zal beginnen. Dientengevolge zal bij een algemeen tekort aan scheepsruimte ook de aanvoer van tarwe nog niet op zijn maximum kunnen komen. Neemt men nu aan, dat de aanvoer van tarwe even groot zal zijn als hij vóór den oorlog was, dan is men zeker, geen te kleine cijfers genomen te hebben voor den te verwachten uitvoer uit de exportlanden. Weliswaar zal, nu in Frankrijk een uitgestrekt gebied verwoest is, op groteren invoer voor dit land gerekend moeten worden dan vóór den oorlog, terwijl ook in andere landen de productie minder is geweest, maar daar staat weer tegenover, dat in Engeland gedurende den oorlog de tarweverbouw zoodanig is toegenomen, dat de oogst aldaar bijna 1 miljoen tons grooter is dan vóór den oorlog.

Europa voerde vóór den oorlog ongeveer 280.000 tons tarwe (en meel omgerekend in tarwe) per week in. Indien Europa in 1919 op deze schaal zou invoeren, zou daarvoor totaal noodig zijn 14.560.000 tons tarwe. Waar zijn die te vinden? De landen, die hiervoor in aanmerking komen, zijn de Vereenigde Staten, Canada, Argentinië, Britsch-Indië en Australië. Argentinië en Australië hebben een nieuwen oogst van tarwe in December, zoodat wij deze oogsten, waarmint slechts weinig ramingen te vinden zijn, te schatten hebben. Hetzelfde geldt omtrent den oogst, dien de Vereenigde Staten en Canada in Juli/Augustus zullen hebben. Als wij evenwel dezen laatsten oogst er geheel buiten laten, komen wij tot het resultaat, dat er in de diverse landen zeker niet minder voor uitvoer beschikbaar zal zijn dan:

Vereenigde Staten	4.000.000 tons.
Canada	2.500.000 "
Argentinië	4.500.000 "
Australië	7.000.000 "
Britsch-Indië	1.000.000 "
Totaal	19.000.000 tons.

Dit geeft dus een overschot van ca. 4½ miljoen tons, nog te vermeerderen met hetgeen de Vereenigde Staten en Canada gedurende de tweede helft van het jaar van hun nieuwe oogsten zullen kunnen uitvoeren. Aangezien vooral Australië zeer ver van Europa gelegen is en het vervoer van dat land naar Europa zeer veel ruimte in beslag zou nemen, zal men zich hoofdzakelijk willen beperken tot Noord- en Zuid-Amerika, die gemakkelijk in staat zijn 11 miljoen tons te leveren. De 3½ miljoen tons, die men dan tekort zou komen, zouden hoogstwaarschijnlijk nog wel van den nieuwen oogst in de Vereenigde Staten en Canada beschikbaar komen. In dat geval zouden de Indische en Australische voorraden geheel als reserve kunnen dienen, welke gang van zaken evenwel zeer zeker door Australië niet gewenscht zou zijn.

Wij hebben hierbij Rusland geheel buiten de berekening gelaten. Dit vóór den oorlog zoo belangrijke graanexportland zal zich voorloopig nog wel niet voldoende kunnen herstellen om zijn oude functie te hervatten. Zelfs zal men eer met invoer in Rusland rekening moeten houden; zooals de hierboven genoemde cijfers aantonen, kan dit evenwel zonder bezwaar geschieden.

Tarwe is niet het eenige broodgraan; in Duitsch-

land zelfs niet het voornaamste, daar neemt rogge een veel belangrijker plaats in. De handel in rogge was vóór den oorlog zeer belangrijk, doch voor het grootste gedeelte werd Deutsche rogge verhandeld, die uit de Oostzee-provincies naar West-Duitschland vervoerd werd; bovendien betrok het aanzienlijke hoeveelheden uit Rusland. De opbrengst van rogge is gedurende den oorlog in de Vereenigde Staten aanzienlijk toegenomen en gestegen van ruim 1 miljoen tons in 1914 tot bijna 2 miljoen tons in 1918. Hiervan is ontegenzeggelijk een belangrijk gedeelte beschikbaar voor export of voor zoover het gebruikt zal worden in de Vereenigde Staten zelf zal daardoor een overeenkomstige hoeveelheid tarwe vrijkomen.

Maar, zooals bekend, werden ook maïs en gerst reeds gebruikt voor de broodvoorziening en vooral van maïs hebben zoowel Noord- als Zuid-Amerika zeer groote hoeveelheden beschikbaar. Het is evenwel te hopen en gelukkig ook te verwachten, dat deze soorten niet voor de broodvoorziening behoeven te dienen, maar in de eerste plaats voor veevoeder beschikbaar kunnen blijven, want het gebrek daaraan, en dientengevolge aan vleesch, spek, melk, boter, kaas, eieren, enz., is in de meeste Europeesche landen zeker niet minder dan dat aan brood.

Dat er voorloopig geen vrees behoeft te bestaan voor een tekort aan tarwe wordt in den laatsten tijd ook door de prijsbeweging bevestigd. In Noord-Amerika is de tarweprijs vastgesteld, doch de prijs van maïs is onder indruk van de vredesgeruchten den laatsten tijd voortdurend teruggelopen. In Argentinië is de tarweprijs enigszins gestegen, doch deze stijging bedraagt nauwelijks 5 pCt. De prijs van maïs is er vrijwel onveranderd gebleven.

Prof. Koenen geeft in het laatste nummer van dit tijdschrift in zijn artikel „Dreigen ons bij uitbreiding van den graanbouw gevaren?” als zijn meening te kennen, dat de graanprijzen nog geruimen tijd hoog zullen blijven. Hij verwijst daarbij naar zijn rede van September 1917 op het Landhuishoudkundig Congres te Assen. Voor zoover deze meening berust op de werkelijke uitkomsten der graanoogsten in de verschillende landen van de wereld is het onjuist naar het najaar van 1917 te verwijzen, aangezien sedert dien de oogsten zoowel in Noord- als Zuid-Amerika zeer goed geweest zijn en ook tengevolge van het verminderde verbruik in Europa de voorraden althans in de exportlanden sterk vermeerderd zijn. De prijzen zijn in de exportlanden dan ook niet hoog, behalve in Noord-Amerika waar de tarweprijzen door de Regeering zijn vastgesteld, doch waar ten gevolge van den grooten oogst de boeren hun graan in een zeer snel tempo aan de markt brengen. Het plan van de Regeering te Washington, dat beoogt een zeer grooten voorraad in het land te houden om voor het geval de volgende oogst slecht mocht uitvallen, met onverminderde kracht de oorlogvoering te kunnen voortzetten, zal indien de vrede spoedig komt wel gewijzigd moeten worden en waarschijnlijk zal de prijs dan ook wel enigszins moeten dalen.

Hoe de prijzen van tarwe in Europa zullen zijn in de eerstvolgende jaren, is niet gemakkelijk te voorspellen, daar dit voor het grootste gedeelte afhangt van de vracht. Waarschijnlijk zal nog geruimen tijd b.v. Plata-tarwe hier ruim tweemaal zoo duur zijn als in Argentinië, maar naarmate het economisch leven zijn normalen loop hervat, zal ook de kostprijs van nieuwe schepen minder buitensporig worden en zullen dientengevolge ook de vrachten kunnen dalen. In hoeverre zoowel de graanprijzen als vrachten zich boven het niveau van vóór den oorlog zullen blijven bewegen, is moeilijk te voorspellen. In het algemeen heeft de afnemende waarde van het geld in den loop der tijden het prijsniveau van alle artikelen doen stijgen en deze beweging zal nog wel niet zoo spoedig tot staan komen. De tegenwoordige verhoogingen zijn evenwel buiten alle proportie en kunnen dan ook

niet geheel op dit verschijnsel teruggevoerd worden.

Wanneer het tijdstip zal aanbreken, dat de zooveel verzwakte koopkracht ook de vraag naar vrachtruimte zooveel zal doen verminderen, dat het aanbod overheerschen zal en dus de vrachtprijzen zullen dalen, is niet te berekenen, maar de „Krach”, welke ook Prof. Koenen na de „Hochconjunctur” na den vrede verwacht, zal misschien vroeger komen dan men algemeen vermoedt en terwijl de kostprijs van nieuw te bouwen schepen tengevolge van de hooge loonen zeker niet lager zal zijn dan vóór den oorlog en deze prijs ten slotte wel de basis is, waarop de stabiliteit van den vrachtprijs gevonden zal worden, beteekent dit nog niet dat de vrachten niet aanzienlijk en voor geruimen tijd kunnen dalen tot beneden het cijfer waarop nieuw te bouwen schepen met voordeel kunnen geëxploiteerd worden.

W. C. BOLLE.

DE AARDAPPELVOORZIENING.

Een medewerker schrijft:

Onder de aan de orde zijnde vraagstukken op het gebied der volksvoeding is op dit oogenblik, nu de oogst ten einde loopt, dat der aardappelvoorziening wel een van de meest op den voorgrond tredende.

Drie vragen doen zich daarbij vooral op.

1°. Zijn er genoeg aardappelen?

2°. Welke aardappelen zullen we krijgen?

3°. Is het goed gezien, dat gelegenheid wordt gegeven tot opslag?

Of er genoeg aardappelen zijn, hangt eensdeels af van de geogste hoeveelheid, anderdeels van het verbruik buiten de distributie om. Het met volkomen juistheid bepalen van de werkelijk geogste hoeveelheid is niet mogelijk. Alle productiecijfers, van welk gewas ook, zijn ramingscijfers. Dit moet bij de beoordeeling wel in het oog worden gehouden.

In de laatste jaren nu kan men den oogst ramen op pl.m. 40 miljoen H.L. Afgaande op de cijfers inzake de beteeldé oppervlakte en den stand van den oogst, zooals die zijn vermeld in het laatste oogstbericht, zal hij daar dit jaar ook niet ver beneden blijven.

Niet die geheele 40 miljoen H.L. zijn echter voor de consumtie geschikt. Daarvan moeten worden afgetrokken de poters, het kriel en de wegens verschillende oorzaken — ziekte, rot, enz. — voor de consumtie onbruikbare. Men hoort vooral in het Noorden des lands over de houdbaarheid nogal klagen. De minst houdbare aardappelen zullen in de aardappelmeelfabrieken en de iets betere in de drogerijen worden verwerkt. Hoeveel dit in totaal zal zijn, is natuurlijk niet te zeggen. Afgaande op het ten vorigen jare in de aardappelmeelfabrieken verwerkte kwantum en op de klachten, die thans over de kwaliteit worden vernomen, zal die totale hoeveelheid voor 1918 zeker op pl.m. 6 miljoen H.L. zijn te ramen.

Deze 6 miljoen H.L. aftrekkende van de 40 miljoen, houdt men 34 miljoen H.L. over. Gerekend kan worden, dat daarvan voor poters, kriel en afval $\frac{1}{4}$ moet worden afgetrokken. Er blijven dus pl.m. 22,6 miljoen H.L. over. Bij eene bevolking van $6\frac{1}{2}$ miljoen personen boven 1 jaar, zou er per hoofd derhalve beschikbaar zijn voor het geheele jaar 3,48 H.L. of pl.m. 244 K.G. Aannemende, dat het consumtiejaar loopt van 1 Sept.—1 Juli en dus 300 dagen telt, zou per hoofd en per week dus kunnen worden verbruikt pl.m. 5,7 K.G. Het tegenwoordige rantsoen bedraagt 4 K.G. Het schijnt derhalve, dat dit veilig zou kunnen worden verhoogd, zonder vrees voor een tekort, zelfs al trekt men een belangrijk percentage af voor verlies door rot, bevroering, inkrimpen enz.

Wie zoo redeneert, begeeft zich echter op een zeer gevaarlijk pad. Vergeten moet niet worden, dat een groot deel, wellicht het grootste deel der bevolking, niet onder de distributie valt. Niet alleen door landbouwers, maar door tal van andere personen worden de voor eigen huishouding noodige aardappels zelf

geteeld. De oogst en daardoor ook het verbruik der talrijke zeer kleine verbouwers ontsnapt aan elke contrôle. Zij kunnen niet alleen over de zelf geteelde hoeveelheid beschikken, maar ook nog hun aandeel van de distributie betrekken. Dit is juist gezien in zooverre de productie voor eigen gebruik er door wordt bevorderd. Maar het is niettemin een der oorzaken, waardoor elke distributieregeling, gebaseerd op de geproduceerde hoeveelheid, fiasco maakt.

De grootere verbouwers mogen per hoofd 4 H.L. behouden. Deze rantsoeneering kan zijn nut hebben om eenigszins te kunnen vaststellen, hoeveel ieder aan de Regeering moet afleveren. Voorkomen, dat die 4 H.L. 5 of 6 wordt en dat in de buurt wonende familieleden en vrienden van de noodige aardappelen worden voorzien, zal intusschen wel tot de onmogelijkheden behooren, tenzij men te plattelande een waar schrikbewind ging instellen. In dit verband moeten eenige opmerkingen worden gemaakt naar aanleiding van het ingezonden stuk van O. R. in E.S.B. van 9 Oct. j.l. Het gebruik van de daarin verdedigde ongeoorloofde machtsmiddelen zou heel wat minder bedenkelijk zijn, indien zij alleen werden aangewend tegen personen, die de distributievoorschriften overtreden om zich te verrijken en voorts die aanwending geschiedde met veel wijsheid en tact.

Wat is echter het geval? Een groot aantal, wellicht verreweg het grootste der gepleegde overtredingen, geschiedt hetzij uit onkunde, hetzij omdat opvolging der voorschriften den gang van het bedrijf onmogelijk zou maken, hetzij omdat de producent een sterk besef heeft van zijn recht om van het door hem zelf geproduceerde zijn gezin te onderhouden en zijne familie en vrienden voor tekort te behoeden. Neemt men daarbij in aanmerking, dat, zooals algemeen bekend is, bij de uitvoering der Regeeringsmaatregelen — de goede niet te na gesproken — allerlei elementen naar voren zijn gekomen, waarvan het optreden, naar de heer Marchant kort geleden zeer juist opmerkte, alleen reeds eene beleediging is, voor wie zij hun gezag laten voelen, dan zal men begrijpen, dat tegen het gebruik van de ongeoorloofde machtsmiddelen heel wat meer bezwaren zijn aan te voeren, dan O. R. wil doen voorkomen.

Wat hiervan verder ook zij, zooals de menschen en toestanden nu eenmaal zijn, heeft men aan de kennis van de hoeveelheid aardappelen, die is geoogst, als grondslag voor de rantsoeneering betrekkelijk weinig.

Wat men zou moeten weten, om eene goede distributie mogelijk te maken, is:

1°. hoeveel aardappelen er voor de distributie beschikbaar zijn en

2°. hoeveel personen onder de distributie vallen.

Het eerste is zeer moeilijk. Men heeft vermoedelijk nog het meest aan de opgaven inzake de beteelde oppervlakte en de vermoedelijke opbrengst, welke door de Regeeringscommissarissen zijn verzameld.

Wat het aantal onder de distributie vallende personen betreft, zou men eenig houvast hebben aan de gegevens van het voorgaande jaar, ware het niet, dat toen in September nog zeer veel aardappelen zijn opgeslagen buiten de distributie om.

Alles wel beschouwd is het dus geraden, met de aardappeldistributie niet te hard van wal te steken. Naarmate het seizoen vordert, kan men over de beschikbare hoeveelheden beter oordeelen en het is altijd beter het rantsoen in het laatst van het seizoen te kunnen verhoogen, dan het te moeten verlagen.

Thans komen wij tot de tweede vraag: welke aardappelen zullen wij eten? Zullen de gedistribueerde aardappelen weer voor een overwegend deel bestaan uit veenaardappelen? De vraag is herhaaldelijk gesteld, hoe het toch komt, dat, terwijl vóór den oorlog hier nagenoeg geen veenaardappelen werden gegeten, in de oorlogsjaren deze bij de distributie tot dusver eene overwegende rol speelden.

Daarvoor zijn verschillende oorzaken. In mijne be-

schouwingen over het melkvraagstuk in het No. van 2 October, heb ik er op gewezen, dat het tekort aan melk vooral komt ten laste van de stedelijke bevolking. Dit geldt wellicht nog in meerdere mate voor de aardappelen. Het tekort nu, dat door vermeerderd verbruik is ontstaan, moet worden aangevuld door de voorheen voor de aardappelmeelfabricage of den export gebruikte veenaardappelen. Deze moeten echter hoofdzakelijk worden gegeten door hen, die door de distributie moeten worden voorzien. Dat dit slechts een betrekkelijk klein deel van het Nederlandsche volk is, blijkt daaruit, dat, terwijl het totaal verbruik hier te lande ruim 22 miljoen H.L. is, in 1917 werden gedistribueerd pl.m. 10 miljoen H.L.

Nu is, naar het mij voorkomt, het verbruik der veenaardappelen door een beperkt deel der bevolking bevorderd door de omstandigheid, dat men eerst de veenaardappelen ging gebruiken en de kleiaardappelen in reserve wilde houden. Dit geschiedde met het oog op de geringere houdbaarheid der veenaardappelen.

Gevraagd mag echter worden, of door het vele gepraat over die geringe houdbaarheid, zich niet langzamerhand daaromtrent eene meening heeft vastgezet, die met de werkelijkheid geenszins klopt.

Voorts spreekt het van zelf, dat naarmate de kleiaardappelen langer in het bezit der verbouwers blijven, er meer op geheimzinnige wijze verdwijnen, hetzij dat zij worden vervoerd, hetzij dat zij klandestien worden verkocht. Het eind van de geschiedenis is dan ook zowel in 1916 als in 1917 geweest, dat, toen men aan de kleiaardappelen dacht te beginnen, ze grotendeels verdwenen waren en men, ondanks hunne beweerde geringe houdbaarheid, toch tot aan het laatst van het seizoen veenaardappelen moest eten.

Zooals bekend is, heeft de tegenwoordige Minister van Landbouw op het punt der aardappelvoorziening andere plannen, dan in voorgaande jaren werden gevolgd.

In de eerste plaats zal iedere streek zooveel mogelijk worden voorzien uit eigen gebied. Dit zal ten gevolge hebben, dat het aardappelvervoer veel minder hoeve eischen zal stellen aan de transportmiddelen. Vervoer zal alleen noodig zijn voor een deel der behoefte van de groote verbruikscentra, speciaal der groote Hollandsche steden. Deze zullen voor een aanzienlijk deel moeten worden voorzien uit de streken, waar aardappelen over zijn, de Veenkoloniën, Noordelijk Friesland, Zeeland, de Zuid-Hollandsche eilanden, de Betuwe en Limburg.

In de tweede plaats zal aan particulieren gelegenheid worden gegeven tot opslag van eene beperkte hoeveelheid, terwijl voor hen, die daartoe niet gezind of in staat zijn, de gemeenten zullen opslaan. Het gevolg daarvan zal zijn, dat in den herfst een groter deel der aardappelen komt in het bezit der verbruikers of althans van de gemeenten, waar de verbruikers wonen.

Hieraan zijn verschillende voordeelen verbonden. In de eerste plaats zal men door strenge vorst niet van aardappelen verstoken kunnen worden.

Voorts zal er veel minder gelegenheid zijn om de kleiaardappelen op allerlei geheimzinnige wijzen te doen verdwijnen. Het gevolg zal daarvan ongetwijfeld zijn, dat men in de groote steden veel meer kleiaardappelen zal krijgen dan in vorige jaren het geval was.

Gedupeerd zullen tot zekere hoogte worden de streken, waar de veenaardappelen worden verbouwd. Daar zullen geen kleiaardappelen worden gedistribueerd.

Twee bezwaren worden tegen het opslaan aangevoerd. In de eerste plaats, dat de transportmiddelen niet voldoende zullen zijn, om ten behoeve van den opslag groote hoeveelheden vóór den winter naar de verbruikscentra te brengen.

Dit bezwaar zou inderdaad bestaan, indien niet door de omstandigheid, dat elke streek zich zooveel mogelijk zelf moet voorzien en dus een eind wordt

gemaakt aan het doelloos heen en weer zenden der aardappelen, een groot deel der in de voorgaande jaren noodige transportgelegenheid vrij kwam.

Voorts wordt gevreesd, dat de verbruikers, daartoe door de schaarschte van andere voedingsmiddelen gedwongen, de opgeslagen hoeveelheid te vroeg zullen hebben opgeteerd. Die vrees is inderdaad niet ongegrond en het verdient aanbeveling, dat de gemeentebesturen, die hiervoor vreezen, de voor opslag bestemde aardappelen zelf bewaren. De voordeelen van het opslaan blijven daardoor bestaan.

DE RIJKSMIDDELEN.

In dit nummer treft men aan het maandelijks overzicht met bijlage, van de opbrengst der Rijksmiddelen over de eerste negen maanden van het lopende jaar, vergeleken met de overeenkomstige cijfers van het vorig jaar.

De Oorlogswinst- en Verdedigingsbelastingen brachten tot dusver in totaal op een bedrag van f 397.139.471, waarvan f 299.647.481 op rekening komt van eerstgenoemde heffing. Met inbegrip van de opcenten ten behoeve van het Leeningfonds — behalve die op den suikeraccijns, welke geen verzwaaring van belastingdruk medebrachten — is derhalve een totaal van f 489.192.404 ontvangen uit belastingheffing, welke haren grond vindt in de buitengewone omstandigheden.

De overige middelen brachten in de afgelopen maand f 21.074.592 op, tegen f 16.925.515 in September 1917 en vertoonden mitsdien een stijging van f 4.149.077.

Hierbij dient de invloed der nieuwe belastingheffing in aanmerking te worden genomen. In de eerste plaats werden ingevolge de wet van 28 April 1917 (Staatsblad No. 316) op de Inkomstenbelasting, voor zooveel de natuurlijke personen betreft en op de Vermogensbelasting over het belastingjaar 1917/1918 tien opcenten geheven. Uit dien hoofde werd in September 1918 een som van f 331.416 ontvangen. Hierbij komt de verhooging der successierechten, terwijl de overige nieuwe heffingen ook in September 1917 haren invloed reeds deden gelden.

In de voorlaatste millioenen-nota werd uit de wijziging der wet op de successie-belasting een meerdere opbrengst over het geheele jaar 1918 verwacht van rond f 7.500.000. Voor één maand zou dit eene stijging beteekenen van ongeveer f 625.000.

In totaal zou derhalve uit nieuwe belastingheffing ruim f 955.000 kunnen worden verklaard.

Afgezien van de nieuwe belastingheffing, zou de opbrengst der middelen dus eene stijging van omstreeks f 3.195.000 hebben vertoond.

Deze vooruitgang is voornamelijk te danken aan het ruim vloeien van de personeele en inkomstenbelasting, van den suikeraccijns en van de registratie- en successierechten.

Daartegenover staat een achteruitgang in opbrengst van den accijns op gedistilleerd, van dien op bier en geslacht, van de rechten op den invoer en van de vermogensbelasting.

Gelijk reeds meermalen werd betoogd, zal de achteruitgang in opbrengst der accijnzen, op gedistilleerd en geslacht en van de rechten op den invoer als gevolg van den stilstand der graanaanvoeren, van het vleeschgebrek en van de belemmering van den internationalen handel aanhouden, zolang de buitengewone omstandigheden voortduren.

De stijging van de opbrengst van den suikeraccijns hangt samen met het sterk toegenomen verbruik van suiker, suikerhoudende of met suikerverbruik gepaard gaande spijzen en houdt verband met het tekort aan andere voedingsmiddelen.

De sterke stijging in de opbrengst der registratierechten is vermoedelijk het gevolg van de zeer talrijke overdrachten van onroerend goed en de sterke prijs-

stijging zoowel van gebouwde als van ongebouwde onroerende goederen.

Vergelijkt men ten slotte de ontvangsten in de eerste negen maanden van 1918 met die van het overeenkomstig tijdvak van 1913, toen de oorlog zijn invloed nog niet deed gelden, dan vindt men, met toepassing van de gebruikelijke correcties ¹⁾ en met zijdestelling, voor zoover mogelijk, van den invloed der nieuwe belastingheffing ²⁾ de volgende cijfers: (

Tijdvak Januari t/m. September 1918	f 130.422.635
" " " " " 1913	„ 110.816.277
Vershil	f 19.606.358

Deze stijging bedraagt 17,69 pCt. of, per jaar gerekend, 3,54 pCt. Deze percentages dalen tot 14,11 en 2,82, indien de opbrengst der wisselvallige successierechten in beide tijdvakken buiten rekening wordt gelaten. Het zoeven bedoelde verschil daalt dan tot f 13.965.930.

De door deze percentages tot uitdrukking gebrachte stijging zijn, op zichzelf beschouwd, niet ongunstig.

AANTEKENINGEN.

Suikerprizen. — Dr. H. C. Prinsen Geerligts geeft in de Indische Mercurius het volgende vergelijkende overzicht der suikerprijzen op 1 October in de voornaamste productie- en consumptielanden, inclusief alle accijnzen en rechten, terwijl de omrekening der vreemde munt volgens goudpariteit heeft plaats gehad:

		per 100 K.G.
Java	7,75 gulden per picol	f 12,55
Denemarken...	55 kronen per 100 K.G.	„ 36,67
Cuba	7,25 ct. per lb.	„ 39,85
Vereen. Staten..	7,50 ct. per lb.	„ 41,22
Duitschland....	36 mark per 50 K.G.	„ 42,67
Zweden	74 kronen per 100 K.G.	„ 49,33
Nederland.....	51,50 gulden per 100 K.G.	„ 51,50
Zwitserland....	112 francs per 100 K.G.	„ 53,76
Groot-Britannië	57/9 Sh. per cwt.	„ 68,83
Polen ¹⁾	120 mark per 100 K.G.	„ 71,11
Noorwegen	110 kronen per 100 K.G.	„ 73,35
Spanje	155 pesetas per 100 K.G.	„ 74,40
Oostenrijk.....	149 kronen per 100 K.G.	„ 74,50
Frankrijk.....	173 francs per 100 K.G.	„ 83,04
Hongarije.....	212 kronen per 100 K.G.	„ 106,00
Italië.....	225 lire per 100 K.G.	„ 108,00
België	286 francs per 100 K.G.	„ 137,28
Oekraïne	72 roebel per poed	„ 562,00
Turkije	300 piaster per oka	„ 2625,00

¹⁾ Hierbij moet ongetwijfeld nog het bedrag van een of andere belasting worden geteld, want volgens hetzelfde bericht, waaraan wij deze opgave ontleenen, wordt de detailprijs in Polen gesteld op 2,80 mark per K.G. of f 1,66.

De Federal Reserve Board en de heer Warburg. — Op 9 Augustus j.l. verliep de eerste vierjarige termijn gedurende welken Paul M. Warburg het lidmaatschap, en al spoedig na zijn benoeming het vice-presidentschap, van den Federal Reserve Board had bekleed.

De heer Warburg heeft zoowel in de jaren van voorbereiding als na de inwerkingtreding van het stelsel een rol van betekenis gespeeld. Het denkbeeld om, naar Europeesch beginsel, naast het goud den gediscoteerden wissel als grondslag voor bankbiljetten-emissie te aanvaarden en aldus zoowel aan het circulatiewezen de noodige elasticiteit, als aan het bedrijfs-

²⁾ Uitschakeling van hetgeen de Rijksinkomstenbelasting in 1918 meer opbracht dan de Bedrijfsbelasting in 1913, na aftrek van de mindere opbrengst uit de gewijzigde Vermogensbelasting en toevoeging aan de cijfers van 1918 van dat deel van de opbrengst van den suikeraccijns, dat in 1913 aan de algemeene middelen, doch in 1918 aan het Leeningfonds 1914 ten goede kwam.

³⁾ Uit de nieuwe zegel- en registratierechten, de wetten betreffende den bieraccijns, het statistiekrecht en het recht van successie werd voor 1918 een meerdere bate van f 17.150.000 verwacht.

leven een bruikbaar credietinstrument te geven, is in de jaren voor 1913 voortdurend door hem gepropageerd. Een reeks artikelen van zijn hand zijn in 1914 in de Proceedings van de New Yorksche Academy of Political Science door den hoogleeraar Seligman onder den titel „Essays on Banking Reform in the United States” bijeengebracht. In de inleiding wordt de beteekenis van den arbeid des heeren Warburg uiteengezet.

De heer Warburg heeft thans gemeend zich uit hoofde van zijn Duitschen afkomst voor herbenoeming niet beschikbaar te moeten stellen. Op 27 Mei heeft hij zich in verband hiermede tot den president gericht, die op den dag waarop de eerste termijn afliep geantwoord heeft. Het is wellicht niet oneigenaardig van beide brieven in originali kennis te nemen.

Schrijven van den heer Warburg:

Washington, May 27 1918.

My Dear Mr. President: On Aug. 9 my four-year term of office as a member of the Federal Reserve Board will expire. I do not know whether or not, under the constant burden of grave and pressing decisions, you have reached the point where you wish to deal with the question of naming my successor, or whether or not you contemplate to have me continue in this work. Nor would I presume to broach this question were it not that I felt that, in consequence of recent occurrences, it has become one of policy rather than of personalities.

Certain persons have started an agitation to the effect that a naturalized citizen of German birth, having near relatives prominent in German public life, should not be permitted to hold a position of great trust in the service of the United States. (I have two brothers in Germany who are bankers. They naturally now serve their country to the utmost of their ability, as I serve mine.)

I believe that the number of men who urge this point of view is small at this time. They probably have not a proper appreciation of the sanctity of the oath of allegiance or of the oath of office. As for myself, I did not take them lightly. I waited ten years before determining upon my action, and I did not swear that „I absolutely and entirely renounce and abjure all allegiance and fidelity to any foreign potentate, and particularly to Wilhelm II., Emperor of Germany,” &c., until I was quite certain that I was willing and anxious to cast my lot unqualifiedly and without reserve with the country of my adoption and to defend its aims and its ideals.

These are sad times. For all of us they bring sad duties, doubly hard, indeed, for men of my extraction. But, though, as in the Civil War, brother must fight brother, each must follow the straight path of duty, and in this spirit I have endeavored to serve during the four years that it has been my privilege to be a member of the Federal Reserve Board.

I have no doubt that all fair-minded and reasonable men would consider it nothing short of a national disgrace if this country, of all countries, should condone or indorse the attitude of those who would permit the American of German birth to give his all, but would not trust him as unreservedly and as wholeheartedly as he, for his part, serves the country of his adoption. Unfortunately, however, in times of war, we may not always count upon fair reasoning. It is only too natural that, as our casualty lists grow, bitterness and indiscriminating suspicion will assert themselves in the hearts of increasing numbers—even though these lists will continue to show their full proportion of German names.

Much to my regret, Mr. President, it has become increasingly evident that should you choose to renominate me, this might precipitate a harmful fight which, in the interest of the country, I wish to do anything in my power to avoid and which, even though resulting in my confirmation, would be likely to leave an element of irritation in the minds of many whose anxieties and sufferings may justify their intense feelings. On the other hand, if for reasons of your own, you should decide not to renominate me it is likely to be construed by many as an acceptance by you of a point of view which I am certain you would not wish to sanction. In these circumstances, I deem it my duty to state to you myself that it is my firm belief that the interest of the country will best be served if my name be not considered by you in this connection.

I am frank to admit that I have reached this conclusion with the deepest regret, both on account of its cause and

its effect. I have considered it the greatest privilege to serve my country at this time, and I do not abandon lightly a work, half done, in which I am deeply and genuinely interested. But my continuation in office under present conditions might make the Board a target of constant attack by unscrupulous or unreasoning people, and my concern to save any embarrassment to you and to the Board in the accomplishment of its work would make it difficult for me to conserve that independence of mind and freedom of action without which nobody can do justice to himself or his office.

In writing you this letter I have been prompted solely by my sincere conviction that the national welfare must be our only concern. Whatever you may decide to be best for the country will determine my future course. We are at war, and I remain at your orders.

May your patience and courage be rewarded, and may it be given to you to lead our country to victory and peace.

Respectfully and faithfully yours,

PAUL M. WARBURG.

The President, the White House, Washington.

Schrijven van den President:

The White House, Washington, Aug. 9 1918.

My Dear Mr. Warburg: I hope that my delay in replying to your letter concerning your retirement from the Federal Reserve Board has not given you an impression of indifference on my part or any lack of appreciation of the fine personal and patriotic feeling which made that letter one of the most admirable and gratifying I have received during these troubled times. I have delayed only because I was hoping that the Secretary of the Treasury would be here to join me in expressing the confidence we both feel, alike in your great ability and in your unselfish devotion to the public interest.

Your retirement from the Board is a serious loss to the public service. I consent to it only because I read between the lines of your generous letter that you will yourself feel more at ease if you are left free to serve in other ways.

I know that your colleagues on the Board have not only enjoyed their association with you, but have also felt that your counsel has been indispensable in these first formative years of the new system which has served at the most critical period of the nation's financial history to steady and assure every financial process, and that their regret is as great as my own that it is in your judgment best now for you to turn to other methods of service. You carry with you in your retirement from this work to which you have added distinction, dear Mr. Warburg, my sincere friendship, admiration, and confidence, and, I need not add, my cordial good wishes. Cordially and sincerely yours,

WOODROW WILSON.

Hon. Paul M. Warburg, Federal Reserve Board.

Indexcijfers van het levensonderhoud in Frankrijk. — De „Statistique générale de la France” heeft bij de burgemeesters aanvragen gedaan aangaande de prijzen der eerste levensmiddelen in den kleinhandel gedurende de oorlogsjaren. Tot alle Fransche steden, voor zoover zij niet binnen het bezette gebied liggen, met meer dan 10.000 inwoners, heeft het onderzoek zich uitgestrekt. De prijzen, die verzameld zijn, hebben betrekking op een 30-tal artikelen behorende tot de voeding, verlichting en de verwarming en zijn degenen, die op de openbare markten voor gemiddelde hoeveelheden in den kleinhandel golden. Van de gegevens zijn indexcijfers berekend uit de 13 belangrijkste artikelen, terwijl aan de onderscheidene producten waarde-coëfficiënten werden toegekend in den vorm van een soortelijk kwantum, waarvoor de geldende eenheidsprijzen werden berekend. Bij de bepaling van deze hoeveelheden nam men ten grondslag het gewicht daaraan jaarlijks door een arbeidersgezin van 4 personen verbruikt. De hoeveelheden zijn de volgende:

brood.....	700 K.G.	aardappelen	250 K.G.
vleesch....	200 K.G.	boonen....	30 K.G.
spek.....	20 K.G.	suiker....	20 K.G.
boter.....	20 K.G.	spijsoolie....	10 L.
eieren....	20 doz.	petroleum..	30 L.
melk.....	300 L.	ged. alcohol	10 L.
kaas.....	20 K.G.		

Teneinde een beter overzicht te krijgen, heeft men het

indexcijfer afzonderlijk voor geheel Frankrijk en voor de steden berekend, die gelegen zijn in de gebieden: Noord, Oost, Zuid-Oost, Zuid, West. Hier volgt het staatje der gevonden cijfers.

	Frank-rijk		Zuid-Oost		Zuid-West	
	1911	1912	1911	1912	1911	1912
1e kw. 1911....	1.014	1.059	1.002	1.003	1.015	993
1e „ 1913....	1.020	1.043	989	1.036	1.038	985
3e „ 1914....	1.004	1.089	988	1.018	988	942
1e „ 1915....	1.105	1.160	1.106	1.115	1.090	1.066
3e „ 1915....	1.235	1.279	1.205	1.231	1.261	1.197
1e „ 1916....	1.336	1.415	1.276	1.327	1.388	1.270
2e „ 1916....	1.379	1.450	1.311	1.394	1.403	1.308
3e „ 1916....	1.420	1.461	1.379	1.436	1.456	1.363
4e „ 1916....	1.466	1.534	1.437	1.465	?	1.406
1e „ 1917....	1.547	1.641	1.497	1.554	1.579	1.457
2e „ 1917....	1.717	1.870	1.685	1.721	1.732	1.585
3e „ 1917....	1.845	1.944	1.765	1.936	1.861	1.699
4e „ 1917....	2.008	2.083	1.920	2.104	2.001	1.888
1e „ 1918....	2.120	2.181	2.011	2.234	2.160	1.973

Uit deze cijfers blijkt dus dat het gemiddelde indexcijfer voor geheel Frankrijk in het derde kwartaal van 1914, d.w.z. aan den aanvang van den oorlog, iets gedaald was vergeleken met voorafgaande periodes. Vergelikt men het indexcijfer van het eerste kwartaal van 1917 met dat van de overeenkomstige periode van 1914 dan vindt men een stijging van 55 pCt. Voor het eerste kwartaal van 1918 bedraagt deze stijging 112 pCt. Voor de laatst geregistreerde periode staan de hoogste cijfers te boek voor de groepen Zuid-Oost en Zuid, de laagste voor het Westen en het Oosten.

De stad Parijs is in deze berekening niet begrepen, locale omstandigheden verschaften daartoe te groote moeilijkheden. Daarom is voor de hoofdstad een afzonderlijk indexcijfer berekend, hetgeen geheel volgens dezelfde methode is samengesteld, afgaande op prijseenheden verschaft door een coöperatie. In het onderstaande tabelletje vindt men het resultaat.

	Index	%		Index	%
Juli 1914	1.075	—	October.. 1916	1.451	38
Januari.. 1915	1.295	22	Januari.. 1917	1.491	39
April... 1915	1.230	16	April... 1917	1.577	47
Juli 1915	1.288	22	Juli 1917	1.971	83
October.. 1915	1.266	20	October.. 1917	1.982	84
Januari.. 1916	1.439	37	Januari.. 1918	2.056	91
April... 1916	1.423	35	April... 1918	2.345	118
Juli 1916	1.387	32			

Voorals trekt de aandacht, dat het indexcijfer, voor Parijs, ofschoon het beschouwd moet worden als een minimumcijfer, hooger is dan het gegeven voor geheel Frankrijk of voor één der gewesten aangegeven is. Sedert het begin der vijandelijkheden tot April 1918 bedroeg de stijging van het indexcijfer 112 pCt., voor Parijs daarentegen 118 pCt. Door de exodus uit de overweldigde gewesten en ook doordat tal van lieden Parijs verlieten, zijn de kosten van het levensonderhoud in enkele streken van het Westen, Zuid-Westen en het Zuid-Oosten zonder twijfel sedert gestegen boven die, welke in de hoofdstad gelden. Op den dorpel van den vijftien oorlogswinter — aldus het rapport — en in het vooruitzicht van een slechten aardappel oogst, moet een algemeene prijsstijging nog bij voortdoring verwacht worden.

BOEKAANKONDIGING.

Grotius, Annuaire international pour l'année 1917. La Haye, Martinus Nijhoff, 1918.

Het vijfde deel van het Jaarboek Grotius is dezer dagen verschenen; een flink boekwerk, 386 pagina's groot. Er is tegenwoordig wel stof voor een dergelijk werk!

Het eerste openslaan doet al dadelijk buitengewoon sympathiek aan: het boek begint met een uitmuntend portret ten voeten uit van den afgetreden Minister van Buitenlandsche Zaken Jhr. Dr. J. Loudon; aan dat portret is bijgevoegd een kort bijschrift over twee

bladzijden van de meest bevoegde hand, aan welke men deze taak had kunnen toevertrouwen, die helaas reeds verstijfd is. Mr. W. H. de Beaufort, dien men den nestor van onze diplomaten zou kunnen noemen, heeft in enkele, zooals altijd keurig gekozen woorden, de verdiensten van Dr. Loudon geschetst; het was zijne laatste publicatie, immers enkele dagen na inzending van dit stuk was hij reeds overleden. Deze hulde, op zich zelve stellig verdiend, moet voor onzen pas afgetreden Minister van Buitenlandsche Zaken een van de schoonste uitingen van erkenning van zijn werk zijn: een zoo waardeerend consilium abeundi van den grijzen, hoogstaanden historicus en staatsman zal voor den zooveel jongeren Dr. Loudon een van de schoonste herinneringen aan zijn veelbewogen Ministersloopbaan zijn.

Professor G. Bruins geeft een eerste deel van een overzicht over de belangrijkste crisismaatregelen in ons land op economisch en financieel gebied gedurende den oorlog; dit artikel zal in een volgenden jaargang worden voortgezet. Prof. Bruins geeft een beknopt overzicht van de belangrijkste wetten, besluiten en regelingen, door den oorlogstoestand in het leven geroepen; hij brengt ons weder in herinnering de eerste fel bewogen dagen in Augustus 1914. Wat ver ligt dat al weder achter ons! Zijn artikel is kort, in aanmerking genomen het vele, dat daarin behandeld wordt, zakelijk en duidelijk. Alleen jammer, dat de vertaling in het Fransch zoo stroef loopt; het is misschien wel moeilijk om een zoo fragmentarisch onderwerp in goed Fransch over te zetten, maar door dergelijke taal zal het artikel van Prof. Bruins in den vreemde niet de waardeering ondervinden, welke het op zich zelf zou verdienen. Dit overzicht zal zeer nuttig kunnen zijn om uit dien tijd snel iets na te slaan.

Een omvangrijk artikel van Dr. J. H. W. Verzijl volgt daarop, over de Jurisprudentie bij de prijsgerechten in het volkenrecht. Dr. Verzijl begint met zeer duidelijk het verschillend standpunt uiteen te zetten van den rechter in den Engelschen Prizecourt en in de Deutsche Prisengerichte. De Engelschman begint met aan het volkenrecht alle eer toe te kennen en wil dit toepassen, zoolang zijne national law niet daarmede in strijd komt; de Duitscher is vóór alles onderworpen aan zijn eigen wetgeving, vooral de nieuwe, tijdens den oorlog ontstaan zijnde, waaronder ook de besluiten van de Keizerlijke regering. Waar echter ook de Engelsche wetgever zeer arbitraire wetten gemaakt heeft, blijft er ten slotte bij beiden niet veel van het volkenrecht over. Tal van schepenprocedures worden door Dr. Verzijl geanalyseerd.

De Leidsche hoogleeraar Prof. Jhr. W. J. M. van Eysinga geeft een belangwekkend overzicht van de voornaamste feiten op internationaal juridisch gebied. Hij begint met te herinneren aan de oprichting van de I.I.I., het Institut Intermédiaire International, gevestigd in Den Haag, naast het Vredespaleis, en bestemd om te worden een medewerker van het Vredespaleis, als een soort bureau voor informatiën van wetenschappelijken aard op juridisch, economisch of volkenrechtelijk gebied; als het ware eene levendmaking van de prachtbibliotheek van het Vredespaleis, die onnoemelijke schatten van wetenschap bevat, maar uit zich zelve natuurlijk deze niet bekend maakt. Het I.I.I. moet daarnaast komen als de levende gids, die nationaal en internationaal den weg wijst in al die opgestapelde wetenschap aan ieder, die komt aankloppen om inlichtingen, alwaar hij arbitrale uitspraken, vonnissen van prijsgerechten, wettelijke regelingen, enz., enz., kan vinden. Aan het einde van het Jaarboek is nog een volledig overzicht van het I.I.I. opgenomen, met vermelding van alle namen van stichters, bestuursleden, enz. ¹⁾

¹⁾ [De belangstellende lezer zij herinnerd aan de bijdrage en aanteekening ter zake in No. 107. — Red.]

Prof. Van Eysinga behandelt nog een groot aantal andere feiten van internationale beteekenis, torpedeering, interneering van schepen, bewapening van handelsschepen, de Rijn-Scheldequaestie. Zeer belangwekkend is o.a. eene opsomming, welke Nederlandse diplomatieke of consulaire vertegenwoordigers de waarneming van de belangen van vijandelijke rijken in de diverse oorlogvoerende landen op zich genomen hebben; als het ware een adresboek voor tijdelijke hulpgezanten; wij kunnen daaruit zien tot hoe vele waarnemingen van vreemde belangen Nederland in dezen tijd geroepen werd. Als annexen worden hierbij gevoegd: het economisch verdrag met Duitschland van 6 October 1917, over levering van goederen (kolen, ijzer); en de regeling, onder leiding van Nederland gesloten tusschen Engeland en Duitschland over de uitwisseling en interneering van krijgsgevangenen.

Dr. Van der Flier eindelijk geeft een overzicht van de Nederlandsche jurisprudentie op het punt van internationaal privaatrecht, persoonlijken staat, huwelijkszaken, contracten, enz.

Als bijlagen komen dan een zeer groot aantal uitspraken van prijsgerechten, waarin wij vele namen van schepen tegenkomen, die door hun treurig lot eene algemeene bekendheid gekregen hebben.

Tot slot eene lijst van leden van het Permanente Hof van Arbitrage en eene lijst van een 25-tal „institutions internationales”, in Nederland opgericht, betrekking hebbende op arbitrage, statistiek, vrouwenkiesrecht, vredesbeweging, enz.

Grotius is een nuttig boek, en de uitgave is verzorgd. Echter één opmerking: zou het niet vroeger in het jaar kunnen uitkomen? Het loopt over het jaar 1917, en 1918 is bijna weder voorbij. De actualiteit verliest natuurlijk veel door die late verschijning, vooral in een tijd, waarin de gebeurtenissen elkander zoo snel opvolgen.

G. VISSERING.

J. C. Mollema. De Ontwikkeling van het Eiland Billiton en van de Billiton-Maatschappij, met 1 kaart en 44 afbeeldingen. 's-Gravenhage, Martinus Nyhoff, 1918, 170 blz.

Volgens de inleiding is met dit werkje bedoeld eene handleiding te geven voor nieuw bij de Billiton-Maatschappij in dienst tredend personeel, dit wegwijs te maken in al de regelingen en werkwijzen en dit buitendien liefde tot de Maatschappij in te prenten door het er op te wijzen hoe slechts door de toewijding en den ijver van het personeel de Maatschappij het standpunt heeft kunnen bereiken, waarop zij thans terecht trotsch kan zijn.

In het eerste hoofdstuk worden behandeld de geografische en geologische geaardheid van het eiland, de fauna en de flora daarvan en de oorspronkelijke bewoners, vóórdat door den groei der Billiton-Maatschappij de Chineesche koeliebevolking de overhand kreeg.

In de volgende hoofdstukken wordt veel wetenswaardigs medegedeeld omtrent de wordingsgeschiedenis der Billiton-Maatschappij, en der werkwijzen, gevolgd bij het ontginnen der tinerts-vindplaatsen. Zoowel de koelit-ontginningen als de kollongmijnen worden behandeld. Vooral verdient de aandacht hetgeen medegedeeld wordt omtrent het voorkomen van het tinerts in anders en de ontginning daarvan. Deze anders toch verzekeren de toekomst der ontginning, die eenigen tijd geleden zich duister liet aanzien, toen het bleek, dat de alluviale vindplaatsen uitgeput raakten.

Het zeer belangrijke koelie-vraagstuk wordt op uitnemende wijze behandeld, waarbij de schrijver blijk geeft geheel op de hoogte te zijn van de vele moeilijkheden, hierbij ondervonden en van de wijze, waarop men die te boven is gekomen.

Na het lezen van dit belangrijke werkje gevoelt men

met den schrijver de teleurstelling, welke niet alleen de Directie, maar het geheele personeel moet getroffen hebben, toen door het afstemmen van het ontwerpcontract tot verlenging der concessie aan de Maatschappij feitelijk belet werd uitvoering te geven aan hare schoone toekomstplannen, n.l. het in ontginning brengen der tinerts-aders door middel van diepbouw. Daartoe moesten groote kapitalen worden aangewend, waartoe de Directie zich niet gerechtigd achtte met eene binnen weinige jaren aflopende concessie. Men zal zich nu moeten blijven beperken tot het verder uitputten der alluviale afzettingen. TH. DELPRAT.

Tot een bundel van 67 pagina's verzameld, ontvingen wij een aantal economische schetsen — waarbij o.m. te noemen is eene over de ontwikkeling der concentratie van het bankwezen in Nederland — van de hand van den heer P. M. Vismans, die in „De Maasbode” verschenen waren. De brochure draagt tot titel *Economische Beschouwingen en werd uitgegeven door C. M. van Dongen, Rotterdam.*

INGEZONDEN STUKKEN. ONZE STAATSLEENINGEN.

Nu een wetsontwerp voor een nieuwe groote staatsleening aan den Raad van State is ingezonden, is het met het oog op de groote koersverliezen, welke onze staatspapieren in den laatsten tijd hebben ondergaan, niet zonder belang het beloop der drie laatste emissies na te gaan.

De 5 pCt. leening van Februari 1915, à pari uitgegeven, werd in Februari 1918 grootendeels geconverteerd in 4½ pCt. schuldbrieven à pari met een bonus van ½ pCt.; zij kan verder buiten beschouwing blijven.

De 4½ pCt. leening van Mei 1916, groot f 125.000.000, werd à pari uitgegeven en staat nu genoteerd 87 pCt.

De 4 pCt. leening van Februari 1917, groot f 125.000.000, werd tot 97 pCt. uitgegeven en noteert nu 81½ pCt.

De 4½ pCt. leening van Februari 1918, groot f 500.000.000, waarvan ongeveer de helft diende tot aflossing der bovengenoemde 5 pCt. leening van Februari 1915, werd à pari uitgegeven en noteert thans 87 pCt.

Op de 4½ pCt. leeningen is er dus een teruggang van 13 pCt. of ⅓ van het geleende bedrag.

Op de 4 pCt. leening is dit 15½ pCt. of ⅓ der waarde.

In het geheel dus een koersverlies voor de inschrijvers en beleggers van ruim f 100.000.000. Is dit cijfer verbluffend, een onaangename kant is nog dit, dat deze leeningen wel als „vrijwillige” leeningen op het prospectus werden aangeduid, doch dit allerminst waren. Over die vrijwilligheid is veel gesproken en geschreven, doch aangezien allen het eens waren over de aanwezigheid van „den stok achter de deur”, kan men er slechts over twisten of het toelaatbaar is in een zoo ernstige aangelegenheid het woord „vrijwillig” in zoo euphemistischen zin te bezigen.

Afgezien van het weinig verheffende, dat Nederland slechts door leeningen met „den stok achter de deur” in zijn credietbehoefte voorziet, is m.i. mede in dezen dwang en de onpractische toepassing er van de koersdaling onzer staatsschuld gelegen. Dat die koersdaling ongemotiveerd is, zoodat aan een kunstmatig veroorzaakte depreciatie moet worden gedacht, blijkt m.i. uit het volgende:

pCt.	1912			1913			gem. 1912/13
	laags.	hoogst.	gem.	laags.	hoogst.	gem.	
3½ Staatsleening	90½	93½	92,28	89½	92½	90,66	91,47
3½ Amsterdam...	90½	93½	92,37	87½	91	89,12	90,75
3½ 's-Gravenhage	91½	94	92,75	87½	92½	89,87	91,31
3½ Rotterdam.....	91	94½	92,75	87	91½	89,37	91,25
3½ Rott. Hyp.-B.	92	93½	92,75	89½	92½	90,87	91,81
3½ Nat. Hyp.-B.	92½	95	93,56	89½	93	91,72	92,64

Zie hier dus een zestal solide fondsen, die vóór dat de oorlogsleeningen met „den stok achter de deur” werden uitgegeven, merkwaardig gelijk noteerden.

Thans een vergelijking makende tusschen de koersen op 15 October 1918 van de inmiddels gesloten oorlogsleeningen en de overeenkomstige vijf andere fondsen van dezelfde rentetypen, vinden wij het volgende:

4 % Staatsleening... 81½	4½ % Staatsleening... 87
4 % Amsterdam .. 87¾	4½ % Amsterdam .. 95½
4 % 's-Gravenhage.. 87¾	4½ % 's-Gravenhage.. 97½
4 % Rotterdam.... 87	4½ % Rotterdam.... 94½
4 % Rott. Hyp.bank 92½	4½ % Rott. Hyp.bank 99½
4 % Nat. Hyp.bank 94½	4½ % Nat. Hyp.bank 98

Vergelijkingen als deze zijn uiteraard slechts volledig, wanneer men tevens de verschillen in aflossingsregeling en de verderé factoren van deze soort, die op den koers invloed kunnen uitoefenen, in rekening brengt. Niettemin blijft het feit bestaan, dat, gelijk deze cijfers doen zien, de Staatsleeningen van 4 pCt. en 4½ pCt. meer dan 10 pCt. beneden de Pandbrieven der Rott. Hypoth.bank zijn gedaald en ongeveer de helft daarvan onder de stedelijke schuldbrieven, welke laatste ongetwijfeld den druk der Staatsleeningen hebben ondervonden.

Is, de zoeven genoemde factoren daargelaten, deze relatieve teruggang zonder twijfel ook het gevolg van de ongewoon groote bedragen, die binnen korten tijd door den Staat werden opgevorderd, een misschien nog krachtiger oorzaak der depreciatie is te vinden in het feit, dat dergelijke leeningen (met den stok) wel worden geplaatst en ondergebracht, maar dat de schuldbrieven niet komen in handen van hen, die ze in bezit willen houden.

Wanneer een emissie plaats heeft, dan wordt daarvoor reclame gemaakt, de aandacht er op gevestigd en als de uitgifte inderdaad geslaagd is, dan is er, na eenige dagen, rust in dat fonds en stelt zich de koers minder of meer boven den koers van uitgifte. Wanneer men echter de leening kunstmatig opdringt aan hen, die de stukken liever niet willen of niet kunnen opnemen, ontstaat er na de uitgifte een aanbod, dat, maandenlang aanhoudend, de markt voortdurend drukt. Het gemakkelijke beleenen belet wel de oogenblikkelijke inzinking, doch verdeelt den druk daardoor over een groot tijdvak en vormt eene slepende depressie.

De fout is dus, dat men de leeningen heeft uitgegeven tegen te onappetijtelijke voorwaarden, in de eerste plaats tegen een te hoogen koers, een koers, die bij de laatste leeningen aanzienlijk boven de markt was, waardoor men à priori bijna elke werkelijk vrijwillige inschrijving uitschakelde. Bovendien zal ook de conversie der pas in 1915 gesloten 5 pCt. leening ongetwijfeld den lust om staatsschuld te nemen niet hebben vergroot. Indien eene particuliere instelling in 1915 leende tot 5 pCt., in 1918 converteerde tot 4½ pCt. (met ½ pCt. bonus), na een klein jaar, als de koers tot 87 pCt. was teruggelopen, weer eene leening tot 5 pCt. sloot, zoodat de belegger jaarlijks ½ pCt. rente en bovendien een achtste van zijn kapitaal kwijt was, zou dit wettelijk volkomen in den haak kunnen zijn, doch de obligatiehouder zou toch den indruk krijgen, dat hij niet behoorlijk behandeld was.

Meer en meer begint het publiek zich af te wenden van obligaties, vroeger de solide belegging bij uitnemendheid, waarbij rente en kapitaal behoorlijk waren gewaarborgd. Het bovenstaande voorbeeld toont aan, dat te spoedige conversie, d.w.z. conversie zonder dat een inderdaad stabiele en blijvende renteverlaging is ingetreden, rente en kapitaal in gevaar brengt. Ook het kapitaal, want dit is dan slechts ten volle realiseerbaar op het moment van uitloting.

Was door den te hoogen koers van uitgifte reeds vooraf vastgesteld, dat de obligaties niet zouden komen in de handen van hen, die ze hebben wilden, de verplichting tot inschrijving (wilde men een zware gel-

delijke straf ontloopen) werd gelegd op een betrekkelijk klein aantal personen, 3 à 4 pCt. van de bevolking, benevens op de Naamlooze Vennootschappen.

Bij de leening van Februari 1918 werd bepaald, dat een vermogen beneden f 75.000 niet behoefde in te schrijven. Men denke zich een O.W.er die f 70.000 kapitaal verdiend heeft; hij is het aangewezen type om in de eerste plaats als geldbelegger in aanmerking te komen. Maar hij schrijft vermoedelijk niet in op eene leening, die een paar procent boven den koers wordt uitgegeven, hij zou dit wel doen wanneer, zooals altijd gebruikelijk is, de uitgifte één of twee procent onder den dagkoers plaats heeft. Maar bovendien, waarom zou een vermogen van b.v. f 10.000 niet f 100 kunnen afzonderen om tegen betrouwbare koers en marktwaardige rente te beleggen?

Het heeft den schijn, alsof deze Staatsleeningen tegelijk gebezigd geworden zijn als belastingheffing met sterk progressieve schaal en dat men daarom pas bij f 75.000 is begonnen. Maar een leening moet geen belastingheffing zijn en moet, om te slagen, aan het publiek smakelijk en aannemelijk worden gemaakt en zich niet tot enkele inschrijvers beperken.

Naast den bovenvermelden O.W.er bestaat er een breede zoom van personen, die een ruim inkomen hebben, maar die dit verteren, die geen kapitaal vormen. Moet de spilzucht van die personen worden aangemoedigd door ze niet op te nemen onder hen, die verplicht kunnen worden in de leening deel te nemen?

Ten slotte werd bij de leening van Februari 1918 nog bepaald, dat bij niet volteekening de Naamlooze Vennootschappen en dergelijken voor ¼ hunner uitkeeringen zouden moeten inschrijven. Eene N.V., die hare uitkeering gedaan heeft, heeft die gelden niet meer in kas, bovendien ligt het niet op den weg van Naamlooze Vennootschappen houdsters te zijn van effecten, tenzij dan ter belegging van betrekkelijk kleine bedragen in reservefondsen. Het gevolg is dan ook geweest, dat deze N.V. de schuldbrieven, hetzij direct of geleidelijk tegen enkele of meerdere procenten verlies hebben opgeruimd, hetzij tegen het verlies hebben opgezien en er nu nog beleend of onbeleend mede zitten, 13 à 15 pCt. van het belegde kapitaal inboetend.

Een verder groot bezwaar van den „stok achter de deur” is, dat sommigen zich er niets van aantrekken en het inschrijven aan hunne medeburgers overlaten. Ook in dit opzicht is deze samenkoppeling van leening sluiten en belastingheffen uit den boeze.

De grondoorzaak van al deze misère is geweest, dat men heeft willen hebben, wat men wel eens noemt „vijf pooten aan één schaar”: groote bedragen tot een koers boven de markt. De zuinigheid heeft de wijsheid bedrogen; door ongeveer 2 of 3 pCt. te hoog uit te geven, heeft men eenerzijds wel 15 à 20 miljoen gulden bespaard, maar is anderzijds de stand der 4½ pCt. leeningen, nu er opnieuw geleend moet worden, beneden de 90 pCt. gedaald en is tevens den beleggers een koersverlies van honderd miljoen berokkend.

Er is eene eenigszins banale spreekwijze, die zegt: „Vraag niet hoe kwam ik er in, maar hoe kom ik er uit”. Het antwoord is dan in den regel niet gemakkelijk te geven. Deze vraag zal niet alleen op dit, maar ook op vele andere gebieden, waarop wij in de oorlogsjaren ongebruikelijke banen bewandeld hebben, vermoedelijk nog dikwijls gesteld moeten worden. Het kost heel wat meer moeite om op het goede pad terug te komen, dan het te verlaten.

Het beste zou misschien zijn tot het vroegere gebruik terug te keeren en eene vrijwillige leening uit te schrijven (stel op dit oogenblik, om een globaal cijfer te noemen, b.v. een 5 pCt. leening tegen 97 pCt., onconverteerbaar gedurende 15 jaar), die aan het publiek eene standvastige, degelijke belegging bood en die, flink geplaatst zijnde, ook de andere staatsleeningen zou steunen.

Durft men dit niet aan, dan zou men ook de gedwongen leeningsbepalingen met eene groote uitbreiding van den kring der gedwongen inschrijvers er bij kunnen opnemen, doch niettemin den koers zoodanig stellen, dat personen, die daarover kunnen oordeelen, van meening zijn, dat de *preferente* inschrijvingen het bedrag der leening zullen bereiken. Als dat het geval is, kan men inderdaad zeggen, dat er eene vrijwillige leening is gesloten, ook al was er een gedwongen leening aan verbonden; want de inschrijvers hebben dan niet ingeschreven tengevolge van dien dwang, maar zij hebben *preferentie* gevraagd, d.i. zij hebben ingeschreven, omdat zij het fonds wilden hebben.

In elk geval is de depreciatie onzer staatsschuld een zoo belangrijk feit, dat ernstige overweging alvorens te handelen dringende eisch is. ¹⁾

J. VAN DUSSELDORP.

's-Gravenhage, 15 October 1918.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Economist. — 's-Gravenhage, October 1918.

Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart, Mr. Dr. H. J. Tasman †; W. Meerwaldt Jr., Quantiteitstheorie en betalingsbalansleer, in verband met hun beteekenis voor de verklaring van den abnormalen stand der wisselkoersen.

The American Economic Review. — Cambridge U. S., September 1918.

G. D. H. Cole, Recent developments in the British Labor Movement; J. E. Boyle, The agrarian movement in the Northwest; R. T. Ely, Private colonization of the land; I. A. Loos, Historical approach to economics; C. C. Plehn, Substance and shadow in war finance; D. J. Tinnes, The market Gage dollar; D. J. Tinnes, Communication: Why not value? J. Bauer, Fixing depreciation requirements under the Public Service Commission's law; Street railway rates; J. H. Parmelee, Report of the Railroad Wage Commission; W. M. Leiserson, Prevention of unemployment; H. L. Reed, Senator Owen's proposal to stabilize foreign exchange rates; H. J. Harris, The workmen's Compensation Service Bureau; sickness insurance and employers' associations; German accident invalidity insurance 1916.

The Geographical Journal. — Londen, September 1918.

A. Sharpe, The Backbone of Africa; D. Carruthers, The Great Desert caravan route, Aleppo to Basra; S. Burrard, The identification of Peaks in the Himalaya.

Annales de Géographie. — Paris, 15 Juli-15 September 1918.

W. M. Davis, Les falaises et les récifs coralliens de Tahiti; Henri David, Le vignoble bourguignon; A. Demongeon, Anvers; L. Joleaud, Le rocher de Constantine; Emile Roubaud, L'état actuel et l'avenir du commerce des arachides du Sénégal.

Het artikel van Demongeon, waarop wij wellicht nog terugkomen, sluit met de volgende passage.

„Enfin, Anvers appartient à un Etat auquel les traités qui l'ont fondé ne donnent pas des conditions d'existence absolument normales. Par suite du tracé des frontières, Anvers ne communique librement ni avec la mer, ni avec le Rhin; il faut souhaiter que, dans l'arrangement de l'Europe qui suivra une paix victorieuse, on puisse assurer à la Belgique des limites qui n'entravent point le développement économique de son grand port.”

Weltwirtschaft. — Berlijn, Augustus/September 1918.

Prof. Dr. C. Oppenheimer, Die deutsche Volksernährung nach dem Weltkrieg; Prof. Dr. C. Hassert, Das Wirtschaftsleben Bulgariens; Dr. A. Grabowsky, Der wirtschaftliche Wiederaufbau Polens; Dr. Ham-

¹⁾ [Men zie in verband met deze beschouwing ook de bijdragen in No. 107, pag. 54 en in No. 117, pag. 261 v. v. — Red.]

burger, Deutschlands künftige Versorgung mit Motorbetriebsstoffen; Dr. E. Schultze, Die mexikanischen Eisenbahnen; J. M. Jurinek, Wirklichkeiten des Luftverkehrs der Zukunft.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Uitvoerverbod. Met ingang van 18 October is verboden de uitvoer van *pijpaarde, tichelklei, porseleinaarde, enz.*

Gort. Met ingang van 6 November is het rantsoen van gort bepaald op 0,2 K.G. per hoofd per vier weken. De maximuminkoopprijs voor de gemeenten is verlaagd van f 48 tot f 36 per 100 K.G.

Boekweitmeel voor bloedworst. Van den vorigen oogst is nog overgebleven een hoeveelheid van omstreeks 225.000 K.G. boekweitmeel, die niet langer bewaard kan worden dan tot 15 Dec. De gemeenten kunnen thans van dit meel ontvangen, ter bereiding van bloedworst, tot een hoeveelheid van 40 K.G. boekweitmeel per 1000 inwoners voor vier weken.

Suiker voor jam en gecondenseerde melk. Het bedrag, verschuldigd voor de afgifte van een leveringsbewijs voor suiker aan fabrikanten van jam, is met ingang van 16 October bepaald op f 8 en aan fabrikanten van gecondenseerde melk op f 11 per 100 K.G.

Vlas en vlasafvallen. De Minister van Landbouw heeft onder dagteekening van 7 Sept. maximumprijzen vastgesteld voor vlas en vlasafvallen.

Zachte zeep. De maximumprijs voor zachte zeep, bestemd voor andere dan huishoudelijke doeleinden (industriezeep) is bepaald op f 72 per ton van 120 K.G.

De aanstaande periode voor de distributie van zachte zeep zal worden overgeslagen. Ter vervanging van het zachte-zeeprantsoen zal in November een extra rantsoen van 62½ gram zeepoeder met een vetzuurgehalte van 10 pCt. en van 100 gram harde zeep met een vetzuurgehalte van 25 pCt. worden beschikbaar gesteld.

Voor de periode van 8 October tot 4 November is de maximuminkoopprijs, door de gemeenten ingevolge art. 3 der Distributiewet 1916 te besteden voor zachte zeep, bepaald op f 70,25 per 100 K.G. (voor de vorige periode was die prijs f 69,75 per 120 K.G.) De voor industriezeep vastgestelde maximumprijs blijft gehandhaafd op f 72 per 120 K.G.

Zeep. Ter bezuiniging op het gebruik van vetten voor de zeepfabricage heeft de regeering besloten, ter vervanging van de thans gedistribueerde huishoudzeep met een gehalte van 60 pCt. en harde zeep met een gehalte van 25 pCt. vetzuren, een harde zeep van laag vetzuurgehalte (ongeveer 25 pCt.), vermengd met minerale bestanddeelen in distributie te brengen.

Schoenen en reparatieleder. Het verbod tot aflevering van schoenen is ingetrokken. Tegelijkertijd is, op 19 October, in werking getreden de distributieregeling voor reparatieleder en schoenen (zie overzicht van 16 October). De toestand is hiermede derhalve aldus geworden, dat aflevering van alle soorten schoenwerk met lederen of rubberzolen en waarvan de schachten geheel of gedeeltelijk uit leder bestaan, alleen geoorloofd is tegen afgifte van Rijksbon; voor zoover standaard schoenen en omgekeerd kinderschoenwerk betreft, gelden de vastgestelde maximumprijzen. Schoenen, aan welke schachten geen leder verwerkt is en die met lederen schachten en houten zolen, mogen zonder bon afgeleverd worden.

Het voorzien van schoenen met nieuwe zolen en hakken mag alleen geschieden tegen overgifte van een Rijksbon en voor de gestelde maximumprijzen, die nog eenigszins gewijzigd zijn; de prijs van leder per H.G. bedraagt f 0,56. Reparaties met afvalleder — uitsluitend stukjes opzetten, e.d. — zijn vrij.

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaal- saldo	Dek- kings- percen- tage
	Totaal	Hieraan Schatkist- promessen rechtstreeks			
19 Oct. 1918	133.696	106.000	119.279	499.995	67
12 " 1918	118.290	91.000	117.106	503.772	68
5 " 1918	110.654	89.000	112.556	507.415	69
28 Sept. 1918	117.418	98.000	112.782	508.671	69
21 " 1918	113.457	94.000	101.081	507.111	69
14 " 1918	99.258	80.000	102.049	510.661	70
7 " 1918	89.209	70.000	104.711	511.685	70
31 Aug. 1918	75.116	57.000	104.715	517.884	72
24 " 1918	72.204	55.000	100.660	516.194	72
17 " 1918	64.448	47.000	101.787	516.473	73
10 " 1918	61.395	43.000	101.508	518.330	73
3 " 1918	51.430	32.000	110.082	524.086	74
27 Juli 1918	52.139	32.000	112.300	524.319	73
20 Oct. 1917	72.138	61.000	78.869	510.475	76
21 Oct. 1916	98.853	83.000	60.507	427.622	73
25 Juli 1914	67.947	14.800	61.686	43.521 ¹⁾	54

¹⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	12 Oct. 1918	19 Oct. 1918
Aan schatkistpromessen..	f 240.870.000,—	f 255.870.000,—
waarvan rechtstreeks bij		
de Ned. Bank geplaatst ..	91.000.000,—	106.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	99.658.000,—	99.658.000,—
Aan zilverbons	69.107.270,—	69.419.571,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bank- biljetten	Andere opeischb. schulden
5 Oct. 1918.....	***	***		262.400
21 Sept. 1918.....	***	***		256.100
13 Juli 1918.....	101.951	12.446	193.483	62.204
6 " 1918.....	101.988	13.643	191.247	64.980
29 Juni 1918.....	102.110	13.929	189.275	67.268
6 Oct. 1917.....	82.208	17.242	172.666	57.989
7 Oct. 1916.....	70.441	23.743	154.876	58.821
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Dis- conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschik- baar metaal- saldo	Dek- kings- percen- tage
5 Oct. 1918		145.100	***	***	61.600	***
21 Sept. 1918		136.900	***	***	63.300	***
13 Juli 1918	8.036	22.995	72.369	24.643	63.401	45
6 " 1918	7.836	23.108	71.996	23.964	64.583	45
29 Juni 1918	7.887	23.567	72.062	24.018	64.898	45
6 Oct. 1917	7.576	35.077	48.714	23.016	53.575	43
7 Oct. 1916	6.399	37.374	74.127	8.585	50.823	44
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Disconto's	Div. rekeningen ¹⁾
27 Juli 1918 ..	615	1.444	961	1.154	940
20 " 1918 ..	686	1.423	832	1.138	613
13 " 1918 ..	677	1.483	837	1.134	668
6 " 1918 ..	668	1.520	771	1.163	600
28 Juli 1917 ..	782	1.206	1.100	902	735
29 Juli 1916 ..	728	1.054	890	917	618
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden p. st.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
17 Oct. 1918	73.197	62.997	***	***	***
10 " 1918	73.109	62.796	***	***	***
3 " 1918	72.158	62.252	278.888	28.500	256.659
25 Sept. 1918	71.542	60.496	275.169	28.500	253.116
17 Oct. 1917	56.035	41.639	184.187	28.500	157.091
18 Oct. 1916	56.455	36.668	134.934	28.500	102.633
22 Juli 1914	40.164	29.317	.....	.....	.....

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Re-serve	Dek- kings- percen- tage ¹⁾
17 Oct. '18	60.265	96.617	34.258	133.665	28.650	17,10
10 " '18	59.243	95.511	28.328	137.586	28.763	17,33
3 " '18	57.671	99.727	30.525	137.127	28.355	16,91
25 Sept. '18	54.203	100.336	31.942	133.988	29.497	17,78
17 Oct. '17	59.232	100.359	42.732	132.069	32.846	19,93
16 Oct. '16	42.188	101.390	55.589	108.496	38.237	23 $\frac{1}{4}$
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{3}{8}$

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposita.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassen- scheine	Circu- lalte	Dek- kings- percen- tage ¹⁾
15 Oct. 1918	2.662.929	2.549.283	2.804.239	16.079.088	34
7 " 1918	2.661.348	2.547.379	2.710.299	15.798.049	34
30 Sept. 1918	2.563.033	2.447.215	2.646.896	15.334.358	34
22 " 1918	2.565.351	2.447.215	2.340.130	14.429.381	34
15 Oct. 1917	2.507.476	2.404.265	1.002.121	10.295.726	34
15 Oct. 1916	2.518.042	2.501.223	340.427	7.126.516	40
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitge- geven	In kas bij de Reichs- bank
15 Oct. 1918	19.019.129	9.489.975	11.908.200	2.796.000
7 " 1918	18.893.812	9.376.311	11.705.000	2.701.900
30 Sept. 1918	23.830.058	14.538.078	11.502.200	2.636.000
22 " 1918	17.590.086	9.106.408	10.941.700	2.327.800
15 Oct. 1917	12.004.932	5.942.991	6.584.100	989.800
15 Oct. 1916	7.478.921	3.289.675	2.466.000	326.600
23 Juli 1914	750.892	943.964	.....	.....

RUSSISCHE STAATSBANK.

Sedert 5 November 1917 is geen bankstaat verschenen.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Bull.gew. oorsch. a/d. Staat
17 Oct. '18	5.439.853	2.037.108	319.554	1.529.068	18.600.000
10 „ '18	5.439.271	2.037.108	320.054	1.574.028	18.400.000
3 „ '18	5.438.630	2.037.108	319.809	1.540.155	18.300.000
26 Sept. '18	5.437.881	2.037.108	320.564	1.539.631	18.000.000
18 Oct. '17	5.257.401	2.030.000	256.964	776.261	12.250.000
19 Oct. '16	4.885.785	—	328.560	778.340	8.600.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Crt. Particulieren.	Rek. Crt. Staat
	841.802	1.055.134	833.347	30.630.953	2.856.535	59.497
	867.983	1.056.136	841.265	30.539.744	2.899.423	97.403
	902.103	1.058.039	831.567	30.225.175	3.029.352	76.040
	851.272	1.059.226	818.855	29.922.374	3.106.859	57.485
	606.338	1.158.046	1.124.579	21.680.181	2.859.536	35.663
	452.150	1.377.592	1.175.617	16.800.016	2.541.756	79.451
	1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.560

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Crt. saldi
17 Oct. '18	1.216.753	100.082	480.000	97.728	1.507.912	377.440
10 „ '18	1.219.743	100.021	480.000	100.040	1.508.011	382.595
3 „ '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
18 Oct. '17	476.043	90.903	480.000	100.351	1.172.474	91.204
19 Oct. '16	352.872	76.033	480.000	39.834	828.739	110.068

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circulatie
16 Aug. '18	1.992.543	1.001.614	5.829	52.980	1.985.419
9 „ '18	1.990.301	978.841	9.696	54.222	1.955.276
2 „ '18	1.980.896	939.611	9.696	54.022	1.906.465
26 Juli '18	1.974.200	945.783	11.628	55.129	1.870.835
17 Aug. '17	1.374.583	512.383	52.500	52.906	558.782

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dekkings-percentage 1)	Percent. Goud-dekking circulatie
16 Aug. '18	1.497.572	2.136.002	76.960	59,2	50,5
9 „ '18	1.541.030	2.161.080	76.876	59,5	50,1
2 „ '18	1.480.104	2.090.397	76.518	66,8	49,3
26 Juli '18	1.507.425	2.181.262	76.441	63,4	50,6
17 Aug. '17	299.275	1.425.480	58.093	68,8	91,9

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks.	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
9 Aug. '18	722	12.881.502	1.137.577	11.364.931	1.466.556
2 „ '18	723	12.763.948	1.146.129	11.236.990	1.443.754
26 Juli '18	725	12.668.369	1.150.922	11.132.555	1.426.697
19 „ '18	718	12.402.030	1.161.867	10.931.250	1.409.212
12 „ '18	713	12.561.057	1.142.726	11.258.595	1.410.345

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 21 October 1918.

De gebeurtenissen op politiek, diplomatiek en militair terrein van de afgelopen week hebben heftige emoties op de fondsenmarkten der internationale beurzen te voorschijn geroepen. De geweldige spanning, waarin de gansche wereld zich bevindt, heeft echter geheel uiteenlopende gevolgen voor de effectenbeurzen gehad, verschillend in verband met de ligging der markten in de landen der Centrale of in die der Entente-landen.

Vooraf te Berlijn zijn de koersbewegingen van zeer grooten omvang geweest en hebben de fluctuaties vaak het karakter van een paniek aangenomen. Naar bekend is, was een ondersteuningssyndicaat, samengesteld uit de groote banken, gevormd, welk syndicaat echter gedurende de vorige berichtperiode zijn werkzaamheden nog niet, of althans nog niet op groote schaal, had aangevangen. De gedachtenwisseling met President Wilson was toen juist begonnen en liet ruimte voor de onderstelling, dat binnen afzienbaren tijd een wapenstilstand zou worden gesloten, waaraan dan vastgeknoopt zouden kunnen worden de onderhandelingen omtrent een definitieven vrede. Inmiddels echter zijn de nieuwe voorwaarden van den President der Vereenigde Staten bekend geworden en hieruit is gebleken, dat, moge ook al de hoop op een gunstig eindresultaat niet geheel uitgeschakeld zijn, het tijdstip van overeenstemming toch veel verder is verschoven dan aanvankelijk was aangenomen. Bovendien is Oostenrijk-Hongarije, Duitschland's krachtigste bondgenoot, er toe overgegaan, den ouden staatsvorm te wijzigen en den binnen zijn grenzen wonende volkeren autonomie te verleenen, waardoor de basis van het bondgenootschap gevaar loopt minder hecht te worden. Ten slotte is het antwoord op de nieuwe eischen van president Wilson pas heden verschenen en dit, gepaard gaande met de ontzuiming van de Belgische kust, heeft er toe geleid een zeer nerveuze tendens aan de Berlijnsche beurs te doen ontstaan.

In de achter ons liggende dagen heeft het steunssyndicaat dan ook groote posten van op de markt geworpen fondsen moeten opnemen. Het is echter tekenend voor de gesteldheid in het land, dat deze omstandigheid geenerlei invloed op het koerspeil heeft uitgeoefend. In den regel gaat van de vorming van dergelijke syndicaten een groote preventieve kracht uit; het publiek weet, dat er een krachtig consortium gereed staat, om de eerste schokken op te vangen en het toont zich bovendien gewoonlijk gaarne bereid de leiding van ervaren financiers te aanvaarden. Thans echter was van dezen loop van zaken niets te bespeuren. Zelfs gingen er van verschillende zijden stemmen op, die er op aandrongen de beurs tijdelijk te sluiten. Zóó ver is het inmiddels niet gekomen. In de eerste plaats oordeelde men het in leidende kringen schadelijk voor het aanzien der beurs, indien men tot dezen uitersten maatregel zou overgaan, in de tweede plaats echter wilde men het publiek de gelegenheid niet ontnemen, zich desgewenscht van zijn fondsenbezit te ontdoen, zij het dan ook in sommige gevallen tegen paniekprijzen, wijl men in geenerlei opzicht de komende gebeurtenissen kon beoordeelen en dus ook niet kon worden gezegd, of de tegenwoordige geweldige daling al of niet gemotiveerd moest worden genoemd. Ook was men van meening, dat een deel der reactie op rekening van de regeeringsvoorschriften moest worden gesteld, die met name de ultimocontramine geheel hebben verboden; hierdoor kon zelfs tegenover soms gering aanbod geen enkele vraag worden gesteld. Ook de verhoogde omzet-belasting droeg een deel bij tot het verscherpen der crisis, wijl de beroeps-speculatie zich onthield van het entameeren van affaires, die reeds bij voorbaat hooge kosten tengevolge van de zegelbelasting met zich brachten.

Vrijwel alle fondsen hebben dan ook geweldige prijsreacties te aanschouwen gegeven en het is geen zeldzaamheid noteeringen aan te treffen, 100 tot 150 pCt. lager dan het niveau van nauwelijks twee maanden geleden. Het sterkst hebben wel de waarden der oorlogsindustrie te lijden gehad; de koersteruggangen in Montaanwaarden bedroegen gemiddeld 10 pCt., die van electriciteitsaandeelen ongeveer 7 pCt. per dag. Dat dit geschiedde, ondanks het feit, dat de hoop op een spoedigen vrede eenigszins op den achtergrond was gedrongen, is wel karakteristiek voor de algemeen ongunstige opvatting van de naaste toekomst. Het waren niet enkele waarden, die in verband met binnen zeer afzienbaren tijd te wachten gebeurtenissen verkocht werden, zooals gewoonlijk ter beurze plaats vindt en in welk geval dan ook bijna steeds fondsen aan te wijzen zijn, die een tegengestelde richting hebben ingeslagen, doch het gansche complex van waarden werd in zulk een mate aangeboden, dat de geringe vraag geen rem voor de daling kon verschaffen. Dit komt

duidelijk naar voren uit het feit, dat naast oorlogswaarden ook scheepvaartandeelen, die juist kort te voren ten sterkste de belangstelling van het publiek hadden getrokken, op groote schaal verkocht werden.

Een minder goeden indruk heeft ook het uitstel van den inschrijvingstermijn op de negende Deutsche oorlogsleening gehad, vooral omdat tot nu toe in de pers steeds verluide, dat de inschrijvingen een uiterst gunstig resultaat zouden opleveren, te oordeelen naar de reeds bekend zijde gegevens. De eindtermijn is nu uitgesteld met circa 14 dagen, zoodat deze bijna samenvalt met den eersten dag van de verplichte storting ad 30 pCt., welke op 6 November valt.

Van buitenlandse staatsfondsen waren de z.g. Pondenleeningen goed gevraagd; Argentijnen, Japanners, enz. vormden dan ook vrijwel de eenige uitzondering op de buitengewoon lusteloze stemming, die te Berlijn gedurende de gansche berichtperiode overheerschend is geweest.

De geldmarkt is kalm gebleven; daggeld gold ongeveer 4½ pCt.

De beurs te Weenen heeft zich uit den aard der zaak mede uiterst ongeanimeerd betoond. Toch valt hier een sterk onderscheid op te merken met de Berlijnsche fondsenmarkt, in dien zin, dat van een paniek hier niet zoo zeer kan worden gesproken. Het koersverloop was wel analoog, doch de geweldige verschillen kunnen hier niet worden genoteerd. Dit is niet toe te schrijven aan betere opvattingen, die men in de landen der Dubbel-Monarchie ten opzichte van de naaste toekomst koestert, doch louter aan het feit, dat reeds lang te voren de Weensche beurs geen teekenen van levendigheid heeft gegeven. De aanduidingen uit Budapest, die vaak geheel het karakter van de beurs te Weenen bepalen, wezen sinds lang in dalende richting, mede tengevolge van voorvallen van binnenlandsch-politiek aard, die thans hun uitwerking in den staatsvorm doen gelden.

Tengevolge van deze opvattingen, als het ware een voorbereiding op de verwachte reactie, bleven de koersteruggangen te Weenen naar verhouding vrij gering. Zoo daalden in de laatste veertien dagen scheepvaart-, munitie- en petroleumandeelen gemiddeld 15 à 20 pCt., de overige fondsen toonen een reactie van circa 10 pCt. aan. Te Budapest was de beweging van ongeveer gelijken omvang; alleen kwamen daar nog variaties voor van 30 en meer procenten in fondsen, die als zuiver lokaal moeten worden aangemerkt en derhalve geen compensatie konden vinden door, zij het geringe, Weensche aankopen.

Het spreekt vanzelf, dat de loop van zaken op de beurzen in de landen der Entente geheel en al verschillend is geweest. Een uiterst opgewekte stemming viel hier op te merken, die zich voor ongeveer alle fondsen gelijkelijk uitte en slechts voor sommige waarden tijdelijk werd tegengehouden door invloeden van plaatselijken aard. Zoo werkte te Londen de staking op de spoorwegen nog eenigszins na, hoewel langzamerhand ook dit feit aan betekenis begon in te boeten. Alleen oorlogswaarden maakten hier een uitzondering op de algemeen opgewekte tendens.

Het meest tekenend is de betere toekomstbeschouwing wel geweest op de markt voor inheemsche staatsfondsen. Ter beurze van Londen zijn Consols nog steeds de graadmeter voor de publieke opinie en hoewel de omzetten gewoonlijk zeer betekenend zijn, blijven de fluctuaties toch meestal tot fracties van procenten op één enkele dag beperkt. Het moet dan ook niet minder dan sensationeel worden genoemd, dat het voornaamste staatsfonds op één dag twee procent is gestegen; sindsdien is een reactie van betekenis niet ingetreden. In sympathie met deze houding waren ook de obligaties der oorlogsleeningen vast gestemd, zomede de koloniale waarden, gemeentelijke obligaties, enz. Voor buitenlandse staatsfondsen bestond eveneens groote belangstelling o.a. voor Russische waarden en voor de schuldbekentenissen van Roemenië en Montenegro. Daarentegen moesten Scandinavische en andere neutrale waarden iets van hun vroeger avance prijsgeven.

Als gezegd, waren in den aanvang inheemsche spoorwegwaarden eenigszins gedrukt, evenals Grand Trunk en Canadian Pacific; hiertegenover werd echter groote vraag geconstateerd voor Mexicaansche en Argentijnsche spoorwegfondsen.

Industriele waarden bleven verdeeld; in deze fondsen gaven beschouwingen omtrent den gang van zaken na den oorlog de richting aan. Die fondsen, waarvan verwacht werd, dat zij onder vermindering van inkomsten te lijden zouden hebben, werden aangeboden, zulks was o.a. het geval bij Vicker, Nobel, enz. Ook Marconi's reageerden vrij scherp, evenals scheepvaartwaarden. In tegenstelling met de neutrale landen worden in Engeland deze fondsen als oorlogswaarden beschouwd, in verband met het zeer intense gebruik, dat thans van vrachtruimte wordt gemaakt. De

overige afdelingen der markt echter bleven alle op hogere prijzen en met goede vraag.

Te Parijs gaf de beurs ongeveer hetzelfde beeld te aanschouwen als te Londen. Ook hier waren staatsfondsen zeer veel vaster van toon; de voorloopige berichten omtrent de inschrijvingen op de vierde oorlogsleening doen een zeer gunstig resultaat verwachten.

Interessant is het wetsontwerp tot naasting van sommige Fransche spoorwegen. Hier dient naar voren te worden gebracht, dat van een eigenlijke en definitieve overname van het Fransche spoorwegnet geen sprake is, doch dat de maatregel slechts dient voor enkele lijnen (Chemins de fer d'intérêt général) en ook slechts wordt toegepast voor oorlogsdoeleinden. Zoo wordt in het ontwerp bepaald, dat de regering de beschikking over de betrokken lijnen slechts behoudt tot 31 December van het jaar, volgende op dat van den vrede. De Minister van Financiën verkrijgt bij de eventuele toestemming tot staatsbeheer tevens zeer uitgebreide bevoegdheden, o.a. de faculteit tot wijziging van de tarieven, tot verandering der arbeidsloonen (waaromtrent reeds een verhooging wordt voorgesteld, gezamenlijk ongeveer frs. 200 miljoen 's jaars' bedragende), enz. Uitdrukkelijk wordt voorts bepaald, dat de dienst der obligatieleeningen geenerlei wijziging ondergaat. De aandeelhouders ontvangen gedurende het staatsbeheer een dividend, gelijkstaande aan het gemiddelde der drie laatste boekjaren. Dientengevolge wordt voorgesteld op de aandelen van den Noorderspoorweg een uitkeering van frs. 44 (11 pCt.) te doen geschieden, op die der Paris-Lyon-Méditerranée frs. 40 (8 pCt.), op die van den Oosterspoorweg frs. 35,50 (7,10 pCt.), op die van den Zuiderspoorweg frs. 50 (10 pCt.) en op die van den Orleanspoorweg frs. 59 (11,20 pCt.)

Te New York heerschte op de meeste dagen van de berichtperiode een zeer vaste stemming, waarin zoowel de z.g. „oorlogs“- als de „vredes“-fondsen konden deelen. Ook Mexicaansche waarden en speciaal petroleumandeelen werden tot aanmerkelijk hogere prijzen uit de markt genomen, zóó zelfs, dat de terugslag op de markt te Amsterdam goed merkbaar was. De berichten uit Europa droegen tot deze houding sterk bij, terwijl ook het bevustzijn, dat de Republiek der Vereenigde Staten thans in zekeren zin de leiding van het vredeswerk heeft genomen, een stimuleerenden invloed uitoefende.

In de eerste plaats konden spoorwegandeelen van deze houding profiteren. De garantie der regering loopt bij het einde van den oorlog af, doch op dat moment wordt ook de volle eigendom van aandeelhouders weder erkend, hetgeen algemeen als een gunstige factor wordt beschouwd. Daarentegen bleven Marinewaarden eenigszins aangeboden, daar, naar verluidt, de afbetaling van het achterstallige dividend op de preferente aandelen niet in contanten, doch in aandelen zal geschieden, terwijl eveneens de overdracht van het Engelsche bezit der Trust in nieuwe aandelen eener op te richten maatschappij zal worden voldaan.

Te onzent kon op de staatsfondsenmarkt voor de inheemsche soorten een lichte verbetering na den heftigen koersval van de vorige berichtperiode geconstateerd worden. Op het sterk verlaagde peil traden enige koopers op, die voldoende steun aan de markt verleenden, om althans het niveau van het laagste punt te doen monteeren. Groote omzetten hebben echter nergens plaats gevonden.

Wat de buitenlandse soorten betreft, scheen de belangstelling eenigszins te zijn verminderd. Althans konden de meest vooraanstaande soorten zich óf juist op peil houden, óf moesten iets van hun vroeger behaald avance prijsgeven. Dit laatste was vooral voor Russen het geval, terwijl de Oostenrijksche Kronenrenten, na een verbetering in het midden der vorige week, de markt op lagere koersen verlaten.

Alleen voor Mexicaansche waarden bestond nog goede interesse, zoodat de betrokken koersen wederom verbetering aantoonde.

			15 Oct.	18 Oct.	21 Oct.	Rijzing of daling.
4½ %	Ned. W. Sch.	1916	87	88⅞	89⅞	+ 2⅞
4 %	„ „ „	1916	81½	82⅞	82⅞	+ ⅞
3½ %	„ „ „	....	77⅞	73½	74	- 3⅞
3 %	„ „ „	....	65¼	65¾	65¾	+ ½
2½ %	Cert. N. W. S.	.....	54⅞	55⅞	55¾	+ 1
5 %	Oost-Indië 1915	....	92⅞	93⅞	93¾	+ 1
4 %	Hongarije Goud	....	41	48	47½	+ 6½
4 %	Oostenr. Kronenrente	....	40½	42¼	39¾	- ⅞
5 %	Rusland 1906	.....	44¾	44	43	- 1¾
4½ %	Iwangelod Dombro	....	40½	39¾	34½	- 6
4 %	Rusland Cons. 1880	....	36¾	37¼	34	- 2¾
4 %	Rusl. bij Hope & Co.	....	37¾	38¼	34¼	- 2¼

	15 Oct.	18 Oct.	21 Oct.	Rijzing of daling.
4 % Servië 1895	54	52	52	- 2
4 1/2 % China Goud 1898 ..	55 1/4	55 1/4	64 1/2	+ 9 1/4
4 % Japan 1899	65	65	—	—
4 % Argentinië Buitenl..	62 3/8	62 3/8	62	- 1/8
5 % Brazilië 1895	72	71 1/8	71 1/8	- 1/8
5 % „ 1913	68	68	68	—

De lokale markten hebben een zeer geagiteerd, doch uiterst opgewekt verloop gehad. Dit geldt wel voor alle afdelingen, doch er zijn hier tamelijk uiteenlopende graden van opgewektheid te vermelden. Het sterkst was het animo wel voor *binnenlandsche industriële* en voor *sukkerwaarden*. De eerste werden tot voortdurend oplopende koersen gekocht in de verwachting, dat de vrede betere bedrijfsmogelijkheden zal scheppen voor vele takken der nijverheid, die thans zoowel met gebrek aan materiaal als met de moeilijkheid van export te worstelen hebben. Het sterkst werden hier gemarkeerd aandelen Werkspoor, Fijenoord, Philips' Gloeilampen, Rotterdamsche Droogdok Mij. Op sommige dagen waren in deze fondsen levendige omzettingen op te merken, waardoor de handel, die meestentijds een kalm karakter draagt, doordat vraag en aanbod zich concentreeren bij den beurs-specialist, een openlijk kenmerk verkreeg.

Indische suikerwaarden hadden gedurende de gansche berichtperiode een levendig aanzien bij oplopende marktstemming. Voortdurend werd de markt gestimuleerd door berichten van groote suikerverkoop tot prijzen, die zeer verre uitgaan boven de eenigen tijd geleden door de Suiker-Vereeniging vastgestelde minima. Dientengevolge ontstond groote vraag naar de hoofdsorten als Handelsvereeniging Amsterdam, Cultuur-Maatschappij der Vorstenlanden, enz., doch ook de overige der betrokken waarden vonden grif koopers, o.a. aandelen Javasche Cultuur-Maatschappij.

De resteerende cultuurmarkten, *tabak* en *rubber* omvatende, waren mede optimistisch gestemd, doch de omzettingen waren hier van veel minder betekenis, terwijl ook de koersverbeteringen lang niet den omvang van die op de suikermarkt aannamen. Zelfs was een voorbijgaande reactie op te merken, die voor de rubberafdeeling hoofdzakelijk werd veroorzaakt door ongunstige beschouwingen aangaande het verslag over het jaar 1917 van de Rubber Cultuur-Maatschappij „Amsterdam”. Ook gingen vele houders (en dit geldt met name voor de tabaksafdeeling) tot winstnemingen over, waartegenover niet voldoende nieuwe vraag kon worden gesteld. Per saldo konden de hier genoemde rubrieken wel verbeteringen aantoonen, doch slechts in bescheiden omvang, terwijl de ondertoon in verhouding tot de overige lokale afdelingen veel minder vast moet worden genoemd.

Daarentegen bevond zich de *petroleummarkt* wederom in het centrum der belangstelling. De aandacht concentreerde zich opnieuw op aandelen Koninklijke Petroleum, die dan ook een zeer groote koersverbetering kunnen aantoonen. Om het hoofdfonds groepeerden zich de andere soorten, in de eerste plaats de met de Koninklijke zeer nauw gelieerde maatschappijen als Dordtsche Petroleum, Moeara Enim, enz. doch voorts ook de Roemeensche waarden, als Geconsolideerde, Orion en Steaua Romana, in verband met de omstandigheid, dat de ontruiming van de Roemeensche gebieden door de Duitse legermacht niet slechts de vrees voor een hernieuwde vernieling van de petroleumvelden en bronnen wegneemt, doch ook, wijl thans de mogelijkheid bestaat, dat de exploitatie der ondernemingen in de toekomst vrijer kan geschieden, dan onder voortdurende Duitse controle wellicht mogelijk zou zijn geweest. Ook neemt men aan, dat de export bij het terugkeeren van meer normale verhoudingen beter en winstgevender ter hand genomen zal kunnen worden. Alleen aandelen Steaua Romana toonden aan het slot eenige reactie, in verband met het feit, dat deze aandelen grotendeels in Duitsland worden gehouden en derhalve den invloed ondergaan van de daar te lande heersche opvatting omtrent den algemeenen toestand.

Handelsvereenigingen bleven kalm en zonder veel handel, met uitzondering van aandelen Compania Mercantil Argentina, die een sterke opwaartse beweging konden aantoonen, echter zonder het hoogste bereikte punt te behouden.

In verband met de betere beschouwing van cultuur- en speciaal van suikerwaarden, bleven ook de bij deze cultuur betrokken *bankinstellingen* zich in de belangstelling verheugen. Zoo waren aandelen Nederlandsch-Indische Handelsbank en Nederlandsche Handel-Maatschappij goed gevraagd.

	15 Oct.	18 Oct.	21 Oct.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	184	184 1/4	186	+ 2
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	177 3/4	182 1/8	182	+ 4 1/4
Rotterd. Bankvereeniging ..	146 3/4	146 3/4	145 3/4	- 1
Amst. Superfosfaatfabriek ..	182	186 1/2	185 3/4	+ 3 3/4
Van Berkel's Patent	147	147	136 1/4*	- 10 3/4 §
Insulinde Oliefabriek	230 3/4	232	247	+ 16 1/4 †
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	270	284	285	+ 15
Ned. Scheepsbouw-Mij.	161 1/2	161 1/2	161 1/2	—
Philips' Gloeilampenfabriek	370	406	393 1/2	+ 23 1/2
R. S. Stokvis & Zonen	532 1/2	547	544	+ 11 1/2
Vereenigde Blikfabrieken ..	142 1/8	143 1/8	147	+ 4 7/8
Compania Mercantil Argent.	245 1/4	259	265	+ 9 3/4
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	147 1/4	152	158	+ 10 3/4
Handelsver. Amsterdam	361 7/8	385*	399	+ 37 1/8 †
Holl. Transatl. Handelsver.	153 1/2	153 1/2	153 1/2	—
Linde Teves & Stokvis	211 1/2	213	212 1/2	+ 1
Van Nierop & Co's Handel-Mij	172	170	172	—
Tels & Co's Handel-Mij	166	165	168	+ 2
Gecons. Holl. Petroleum-Mij	245 3/4	258 7/8	261 1/2	+ 15 3/4
Kon. Petroleum-Mij.	595	626	644	+ 49
Orion Petroleum-Mij.	92	96	93	+ 1
Steaua Romana Petr.-Mij ..	188 1/2	197 1/4	188 1/2	—
Amsterdam-Rubber-Mij.	191 1/2	199	194 1/2	+ 3
Nederl.-Rubber-Mij.	118	119	119 1/2	+ 1 1/2
Oost-Java-Rubber-Mij.	226 1/2	245	234	+ 7 1/2
Deli-Maatschappij	529	540 1/2	537	+ 8
Medan-Tabak-Maatschappij ..	235	240	244	+ 9
Senembah-Maatschappij	484 1/2	495	489	+ 4 1/2

* ex dividend. § div. 10 % † div. 5 %.

De *scheepvaartmarkt* heeft wel tot de meest kalme van de achter ons liggende dagen behoord. De diverse berichten hadden slechts uiterst geringe uitwerking op het koerspeil, zelfs het vooruitzicht van het uitzetten van den ongebreidelde duikbootoorlog, welke verwachting inmiddels een feit is geworden. In overeenstemming met de algemeene tendens was hier van een scherpe reactie weliswaar geen sprake, doch enkele fondsen hebben toch een aanzienlijke teruggang aan te toonen, terwijl nergens, met één enkele uitzondering voor aandelen Zeevaart (die echter tot de minder courante soorten behooren) een enigszins betekenende verbetering te constateeren valt.

	15 Oct.	18 Oct.	21 Oct.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	441	443 1/2	444 3/4	+ 3 3/4
„ „ „ gem. eig.	417 1/2	422	423	+ 5 1/2
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij ..	291	291	291	—
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	183 3/4	183 1/2	180 3/4	- 3
Hollandsche Stoomboot-Mij..	232	233 1/4	234 3/8	+ 2 3/8
Java-China-Japan-Lijn	338 1/4	339 3/4	339 1/8	+ 7/8
Kon. Hollandsche Lloyd ..	188 3/4	190 1/2	190	+ 1 1/4
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	256 1/2	262	262 3/4	+ 6 1/4
Kon. Paketvaart-Mij.	272 1/2	273	266 1/2	- 6
Maatschappij Zeevaart	330	350	348	+ 18
Nederl. Scheepvaart-Unie ..	276 1/2	274 1/2	272 3/4	- 3 3/4
Nievelt Goudriaan	540	549 1/4	539 1/2	- 1/2
Rotterdamsche Lloyd	319 1/2	311 1/2	309	- 10 1/2
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	406	406	395	- 11
„ „ „Nederland” ..	305 1/2	302 1/2	302 1/4	- 3 1/4
„ „ „Noordzee” ..	229 1/2	233	233	+ 3 1/2
„ „ „Oostzee”	392	400	402	+ 10

De *Amerikaansche afdeling* te onzent was zeer hoopvol gestemd, zoodat op sommige dagen door gebrek aan materiaal bij ruime vraag de koersen van enkele fondsen buiten verhouding tot de New Yorksche aanwijzingen konden monteren. Hoewel in de laatste dagen de indicaties van Wallstreet eerder op eenige reactie wijzen, bleef hier de stemming zeer vast en werden groote posten van de hoofdsorten uit de markt genomen.

	15 Oct.	18 Oct.	21 Oct.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry ..	76	78	79 1/4	+ 3 1/4
Anaconda Coppér	145 3/8	158 3/4	159 3/8	+ 14 1/2
Un. States Steel Corp.	95 3/16	95 11/16	98	+ 2 1/16
Atchison Topeka	92 3/4	97 3/4	97 7/8	+ 5 1/8
Southern Pacific	90 1/16	94	94 7/8	+ 4 11/16
Union Pacific	138	139 15/16	139 15/16	+ 1 15/16
Int. Merc. Marine afgest.	35 1/4	35 29/32	33 3/16	- 1 1/16
„ „ „ „ prefs.	122 3/8	122 1/4	121	- 1 3/8

De *geldmarkt* bleef ruim, prolongatie 3 3/4—4 pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

21 October 1918.

Weinig belangrijk nieuws voor dit weekbericht heeft ons gedurende de afgelopen week bereikt. Uit Groot-Brittannië en Ierland komen nog steeds klachten over het ongunstige weder, dat in September nog zooveel schade aan de graan-oogsten heeft berokkend. Gelukkig blijkt ten slotte, dat de meeste tarwe tijdig binnengehaald was, doch van de gerst en haver bevond zich vooral in de Noordelijke districten en in Wales op het einde van September nog een groot gedeelte op het land, waar het sterk van regen en wind had geleden. Ook voor de aardappelen begon men bevreesd te worden. Het slechte weder heeft ook ten gevolge, dat weinig wordt gedorscht, doch door de groote aanvoeren uit de Vereenigde Staten hebben de molens geen moeite, zich van voldoende tarwe te voorzien.

In het einde van September zijn de hoeveelheden van het in 1917 in het Vereenigd Koninkrijk ingevoerde graan bekend gemaakt. Deze blijken veel grooter te zijn geweest dan algemeen verondersteld werd. Ondanks den verscherpten duikbootoorlog is in 1917 vrijwel evenveel tarwe en tarwemeel ingevoerd als in 1916, zelfs meer dan in 1915 en slechts 10 pCt. minder dan in 1913, terwijl de eigen productie in die jaren telkens ongeveer dezelfde geweest is. Wel is de invoer van haver, gerst en maïs in 1917 belangrijk minder geweest dan in 1913. De vermindering bedraagt voor deze graansoorten ongeveer 50 pCt. en daar bovendien de in 1917 ingevoerde gerst voor het grootste gedeelte, evenals een deel der maïs als broodgraan verbruikt is, is het duidelijk, dat eigenlijk slechts voor veevoeder sprake is geweest van een werkelijk tekort. Wel is van de tarwe een gedeelte gebruikt voor het vormen van een flinken voorraad, maar deze hoeveelheid is niet van voldoende omvang geweest om tot een tekort aan broodgraan te leiden. Het broodverbruik is in het Vereenigd Koninkrijk in 1917 blijkbaar zeer groot geweest, ten deele ter vervanging van andere in minder groote hoeveelheden beschikbare voedingsmiddelen.

Voor het in Augustus begonnen seizoen zal waarschijnlijk, behalve tarwe ook veevoeder in eenigszins ruimere mate, kunnen worden beschikbaar gesteld. De eigen tarweoogst is in Groot-Brittannië en Ierland zooveel grooter dan in vroegere jaren, dat men minder zal behoeven in te voeren, en er meer scheepsruimte voor voedergraan en ander veevoeder overblijft.

Aan geen enkele graansoort zal in de uitvoerlanden voorloopig gebrek zijn. De Vereenigde Staten van Amerika en Argentinië hebben groote overschotten voor uitvoer ter beschikking en ook uit Canada komt nu weder het bericht, dat de tarweoogst werkelijk niet onbelangrijk meevalt. Berekend wordt, dat de opbrengst niet 25 pCt., doch hoogstens 15 pCt. bij die van 1917 ten achter blijft.

Mais van den ouden oogst wordt in de Vereenigde Staten nog steeds in groote hoeveelheden ter markt gebracht en ofschoon de nieuwe oogst, die waarschijnlijk reeds grootendeels binnengehaald is, van geringeren omvang is dan in de laatste jaren, is er blijkbaar nog zooveel oude maïs in het land, dat er volop voor uitvoer beschikbaar zal zijn.

De reactie in de Noord-Amerikaansche maïsprijzen, die na de sterke prijsdaling van begin October reeds op 11 October was begonnen, heeft zich in de afgelopen week verder ontwikkeld en de prijzen der verschillende termijnen te Chicago zijn na het laagste punt tot 19 October 7½ tot 14 cent gestegen. Den 21en October was de prijs echter weer wat lager.

Den 9en September is te Chicago een termijnmarkt in gerst geopend. Voor dit artikel bestaat den laatsten tijd in de Vereenigde Staten weinig kooplust en de prijzen zijn sedert begin September sterk gedaald. Tot de oorzaken voor die daling behooren het op 1 December ingaande brouwverbod en de weinige vraag voor gerstmeel als grondstof voor brood. Voor de verplichte 20 pCt. bijmenging bij het tarwemeel geeft men meer en meer de voorkeur aan maïsmeel.

Lijnzaad heeft in Noord-Amerika dit jaar later dan gewoonlijk van vorst te lijden gehad. Dikwijls is in Augustus reeds sprake van vorstschade, doch dit jaar is eerst omstreeks 7 September vorst opgetreden, toen de oogst over het algemeen reeds te ver gevorderd was om daarvan nog schade te ondervinden. Ook uit Argentinië luiden de berichten over het te velde staande lijnzaad, evenals over de andere graansoorten, gunstig. Wel zijn in de allerlaatste dagen de prijzen van lijnzaad aan de markten te Buenos Aires en Rosario gestegen en het is niet onmogelijk, dat ongunstig weder daarvan de oorzaak is.

Nederland. De bekende beschikbaarstelling van steenkolen door de Regeering der Vereenigde Staten en de wederopvatting der economische onderhandelingen tusschen Nederland en de geallieerden te Londen hebben de hoop op nieuwen graanaanvoer naar ons land verlevendigd. Van de zijde der Vereenigde Staten schijnt te worden aangedrongen op aankoop van althans een gedeelte van het ons toegestane

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Oct.	Maïs Oct.	Haver Oct.	Tarwe Nov.	Maïs Nov.	Lijnzaad Febr.
19 Oct. '18	226	130 ^{3/8}	68 ^{1/4}	11,60	5,80	18,95
11 „ '18	226	117 ^{1/2}	66 ^{3/8}	11,75	5,75	18,55
19 Oct. '17	220	115 ^{3/8} ¹⁾	58 ^{3/8} ¹⁾	10,85 ²⁾	7,95	18,50 ⁴⁾
19 Oct. '16	168 ^{7/8} ¹⁾	82 ^{1/4} ¹⁾	49 ^{3/8} ¹⁾	12,60	6,50	18,90 ⁵⁾
19 Oct. '15	106 ^{1/4} ¹⁾	64	38 ^{3/4} ¹⁾	10,45 ²⁾	4,90 ⁴⁾	12,60 ⁵⁾
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 ^{3/8} ¹⁾	36 ^{1/2} ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

¹⁾ per Dec. ²⁾ per Sept. ³⁾ per Jan. ⁴⁾ per Oct. ⁵⁾ per Nov.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	21 Oct. 1918	14 Oct. 1918	21 Oct. 1917
Tarwe (inlandsche)	25,— ¹⁾	25,— ¹⁾	—
Rogge (70 Kg. natuur gew.)	28,50 ¹⁾	28,50 ¹⁾	—
Maïs (La Plata)	—	—	360,— ¹⁾
Gerst (60 Kg. natuur gew.)	20,— ¹⁾	20,— ¹⁾	—
Haver (inlandsche)	23,— ¹⁾	23,— ¹⁾	—
Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad)	—	—	250,— ¹⁾
Lijnzaad (inlandsch)	40,— ¹⁾	40,— ¹⁾	—

¹⁾ Regeeringsprijs.

AANVOEREN in tons van 1000. K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	13—19 Oct. 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Overeenk. tijdvak 1917	13—19 Oct. 1918	Sedert 1 Jan. 1918	Overeenk. tijdvak 1917	1918	1917
Tarwe	—	8.944	253.376	—	2.920	38.227	11.864	291.603
Rogge	—	—	8.465	—	—	—	—	8.465
Boekweit	—	—	2.314	—	—	—	—	2.314
Maïs	—	—	114.637	—	4.590	80.134	4.590	194.771
Gerst	—	—	30.600	—	—	11.886	—	42.486
Haver	—	—	12.399	—	—	27.269	—	39.668
Lijnzaad	—	—	8.322	—	—	7.560	—	15.882
Lijnkoek	—	—	34.078	—	—	27.985	—	62.063
Tarwemeel	—	756	19.988	—	6.068	3.051	6.824	23.039
Andere meelsoorten	—	19.716	—	—	4.286	—	24.002	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor België.

Tarwe	15.107	216.196	351.171	—	—	—	216.196	351.171
Maïs	—	90.191	12.335	—	—	—	90.191	12.335
Rogge	—	5.174	—	—	—	—	5.174	—
Tarwemeel	—	68.918	6.962	—	8.807	—	77.725	6.962
Gerst	—	24.172	667	—	—	—	24.172	667
Andere meelsoorten	—	37.540	—	—	9.510	—	47.050	—

graan in Noord-Amerika. Blijkbaar bestond de bedoeling, de Nederlandsche graanschepen naar Argentinië ter belading te zenden. Wel is daar het graan goedkooper te krijgen, ook wanneer de hogere vracht in aanmerking wordt genomen, doch de kortere duur der reis naar Noord-Amerika pleit er weer voor, althans een gedeelte, in dat land aan te koopen.

SUIKER.

Nadat de weersgesteldheid tijdelijk wat gunstiger voor de oogstwerkzaamheden geweest is, werken de sedert eenige dagen vallende regens weder nadeelig zoowel op het binnenhalen van den oogst als op de verdere ontwikkeling der nog te velde staande bieten.

In Nederland werd onlangs van regeeringswege de maximumprijs voor den groothandel verhoogd tot f 54,25 per 100 K.G. en de tusschenhandelsprijs tot f 55,50 bij levering van ten minste 100 K.G. en tot f 56,— voor kleinere kwantiteiten, terwijl de detailprijs op f 0,30 per 1/2 K.G. werd gebracht. De kansen van toestemming voor eenigen uitvoer of verhooging van het verbruiksrantsoen in het binnenland zijn niet groot.

Evenals in Hongarije heeft men ook in Oostenrijk de suikerbelasting verhoogd en wel van Kr. 39,— per 100 K.G. op Kr. 45,—. De suikerprijs werd in Oostenrijk per 15 October verhoogd op Kr. 112,— per 100 K.G. basis 88 % exclusief belasting en Kr. 226,— inclusief belasting voor ruwe suiker en op Kr. 246,— voor witte suiker. In Hongarije werd de witsuikerprijs op Kr. 292,— per 100 K.G. vastgesteld.

De oogst in Frankrijk is ongeveer 14 dagen later dan verleden jaar en wordt verwacht minstens 25 % kleiner te zijn.

In Engeland waren de voorraden op 5 October in de 3 voornaamste havens als volgt:

	1918	1917	1916
Londen	152.330	51.171	44.981 tons
Liverpool	80.414	75.538	18.678 "
Clyde	51.180	40.773	6.369 "
Totaal	283.924	167.482	70.028 tons

Hieruit blijkt wel, dat Engeland de suikerdistributie goed geregeld heeft, aangezien de voorraden dit jaar aanmerkelijk groter zijn dan in de andere oorlogsjaren.

Zoals verwacht hebben de vredeskansen grooten invloed uitgeoefend op de stemming der markt in Java. De Producenten-vereniging heeft, nadat zij oogst 1917 geheel verkocht had en uit oogst 1918 nog slechts 6 miljoen picols over heeft, verdere verkoopen voor het oogenblik gestaakt. Intusschen moet voor suiker uit de tweede hand of van onafhankelijke fabrieken reeds omstreeks f 11,— voor Supérieur betaald zijn. Het is echter niet aan te nemen, dat voor al de in den laatsten tijd verkochte groote kwantiteiten reeds scheepsruimte gevonden is. Waarschijnlijk zal een groot gedeelte daarvan gekocht zijn op speculatie, waarvan de verscheping dan afhankelijk is van de verdere ontwikkeling der vredesonderhandelingen. Bij de plaats gehad hebbende rijzing speelt natuurlijk ook de wisselkoers voor Sterling een groote rol, die in korten tijd ongeveer f 1/4 per £ gestegen is.

Dat ook in andere koloniën de suikervoorraden wegens afscheepmoeilijkheden groot zijn, blijkt daaruit, dat begin Augustus op de Philippijnen en 175.000 tons en op Hawaii 124.000 tons voor afscheep gereed lagen.

Voor Formosa wordt de volgende oogst op ongeveer 300.000 tons Centrifugals geschat.

De Louisiana-oogst wordt op 223.000 tons geraamd tegen 217.500, 271.340 en 122.770 tons in de drie voorgaande jaren.

Cuba-statistiek:	1918	1917	1916
Ontv. d. week tot 21 Sept.	14.521	11.863	780 tons
Totaal sedert 1 Dec. 1917	3.249.732	2.953.106	2.956.008 "
Werkende fabrieken....	3	?	1
Exp. U. K. 1 Jan.-17 Aug.	660.011	688.255	491.072 "
„Frankr. 1 „ 17 „	15.843	69.963	118.629 "

KATOEN.

Voorraden in duizendtallen	18 Oct. '18	19 Oct. '17	20 Oct. '16
Amerik. havens	1124	698	1175
Binnenland	936	615	1005
New York	?	?	89
New Orleans	?	?	270
Liverpool	207 ¹⁾	?	558

¹⁾ 19 October '18.

Noteeringen voor Loco-Katoen. (Middling Uplands).

	21 Oct. '18	14 Oct. '18	7 Oct. '18	22 Oct. '17	21 Oct. '16
New York voor Middling ..	32,50 c	32,60 c	33,15 c	28,45 c	18,50 c
New Orleans voor Middling	31,— c	30,75 c	32,63 c	27,50 c	17,69 c
Liverp. v. Good Midd. Texas ..	23,98 d ¹⁾	24,06 d	24,49 d	20,92 d ²⁾	10,57 d ³⁾

¹⁾ 18 Oct. '18   ²⁾ Good Middling Amer.   ³⁾ 20 Oct. '16 Middling Amer.

VERKEERSWEZEN.

SCHEEPVAART.

21 October 1918. Gedurende de laatste weken werden zeer weinig bevrachtingen gemeld. Kolenvrachten waren lager; van de Oostkust van Engeland naar Gothenburg brokkelden ze geleidelijk af van Kr. 200 tot ca. Kr. 150. Als oorzaak werd aangegeven, dat, naast ruim aanbod van schepen, de onkosten voor molest-verzekering met een derde verlaagd zijn, omdat verliezen door oorlogshandelingen in den laatsten tijd aanmerkelijk geringer zouden zijn dan ze lang geweest zijn.

De vaart tusschen Noord- en Zuid-Amerika werd voor een groot gedeelte onderhouden door Amerikaansche schepen. Britsche lijnen, die vroeger het leeuwendeel van de vaart hadden, zagen haar schepen opgecommandeerd voor troepen- en voedselvervoer naar Europa; ze probeerden tevergeefs om ruimte onder Amerikaansch beheer voor haar Zuid-Amerika lijnen in gebruik te krijgen. Alles wijst er op, dat de Yankees zullen trachten de vaart op Zuid-Amerika na den oorlog voor henzelf te houden. De Hampton Roads havens zijn nog steeds overvol, zoodat de bunkering langzaam geschiedt.

Het neerleggen der wapens door Bulgarije, waardoor Turkije vermoedelijk spoedig meegesleept zal worden, doet verwachten, dat de Dardanellen eerlang heropend zullen worden. Export van de Zwarte-Zee- en Donau-havens zal echter niet spoedig kunnen plaatsvinden, omdat de voorraden te gering om uit te voeren en de toestanden in de afscheephavens nog geheel gedesorganiseerd zouden zijn.

De wisseling van boodschappen tusschen de Centralen en de Vereenigde Staten en als gevolg daarvan de verwachting van een spoedigen vrede, bracht een groot aantal binnen- en buitenlandse handelshuizen in de markt, om zich te voorzien van scheepsruimte. Hooge vrachten werden geboden, zoowel voor ladingen als voor time charters over meerdere jaren. Volgens geruchten zou de Nederlandsche scheepvaart nog eenigen tijd onder regeeringstoezicht blijven, ten einde den aanvoer van noodzakelijke voedingsmiddelen in de eerstkomende maanden te verzekeren.

De vaart van Nederlandsche schepen op Scandinavië werd hervat. Tengevolge van het stopzetten van den onbeprekten duikbootoorlog werden de molestpremies verlaagd. Duitsche reeders hebben zich intusschen de gelegenheid ten nutte gemaakt, om schier alle houtladingen in te pikken, die naar Delfzijl gebracht werden. Die haven is dermate overkropt van Duitsche booten, dat geregeld een dozijn of meer schepen op de reede moet wachten tot plaats vrijkomt.

Van Amerika zal 50.000 ton graan naar Nederland aangevoerd worden. Een aantal Nederlandsche schepen werd aangewezen om naar Noord-Amerika te vertrekken, teneinde daar of in Argentinië te gaan laden. De reeds eenige maanden in New York zich bevindende z.g. ruilschepen liggen daar nog steeds werkeloos.

RIJNVAART.

Week van 14 tot 21 October 1918.

Sedert de vorige opgave is de toestand op den Rijn weinig veranderd. Van Rotterdam naar de Ruhrhavens overtrof de vraag naar sleepwerk het aanbod, zoodat het sleeploon van fl. 1,25 boven het 50-centstarief tot fl. 1,10 boven het 50-centstarief daalde. Bevrachtingen van Rotterdam naar de Ruhrhavens hadden niet plaats. De waterstand was gunstig.

De Rijnvrachten van Duisburg naar den Bovenrijn werden onveranderd met Mk. 2,50/Mk. 2,75 per ton genoteerd. De aanvoeren in de laadhavens waren echter van dien aard, dat de aangeboden scheepsruimte de vraag overtrof. Dientengevolge was ook het aangeboden sleepwerk minder; het sleeploon werd onveranderd met 12 pf. per Centner genoteerd.

De waterstand was in den loop van de week wassende. Cauber Pegel wees einde der week Meter 2,12 aan.

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM
Telefoon 3600

'S-GRAVENHAGE
Telefoon H 280, 300

GRONINGEN
Telefoon 1555

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc.,
in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.
PROSPECTUS GRATIS.

COMMERCIAL HOLLAND

Maandelijks verschijnend export-blad ter bevordering van den Handel en de Industrie van Nederland en Koloniën in den vreemde

Behalve een keur van artikelen, geschreven in de Engelsche taal, van vooraanstaande mannen op het gebied van internationaal handelsverkeer zal het blad geregeld bevatten berichten, mededeelingen, statistieken en al of niet geïllustreerde beschrijvingen, uitgezocht en samengesteld met de bedoeling om in den vreemde kennis te verspreiden over Nederland en wat het voortbrengt.

De verspreiding geschiedt over de geheele wereld en volgens een systeem, dat de vrucht is van jarenlangen nauwgezeten arbeid.

Commercial Holland, opgezet met de bedoeling om zuiver Hollandsche belangen in den vreemde te propageeren, kan zich, wat inhoud, technische verzorging en verspreiding betreft, meten met de toonaangevende buitenlandse exportorganen.

Ter verkrijging van een proef-exemplaar van het eerste nummer, alsmede voor nadere inlichtingen, wende men zich tot

NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MIJ.

ROTTERDAM:
WIJNHAVEN 111-113.

AMSTERDAM:
N.Z. VOORBURG WAL 157.

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD AMSTERDAM

Geregelde
Passagiers- en Vrachtdienst
met nieuwe, moderne
post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM
EN
ZUID-AMERIKA
VIA
NEW YORK

Internationale
Bank
voor
zakelijke waarborg
te Groningen.

5% pandbrieven
TOT DEN KOERS VAN 97%

B

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM

BATAVIA

'S-GRAVENHAGE

AMPENAN, BANDOENG, CHERIBON, HONGKONG, INDRAMAJOE,
MEDAN, MENADO, PEKALONGAN, PROBOLINGGO, SEMARANG,
SINGAPORE, SOERABAYA, TEGAL, TJILATJAP, WELTEVREDEN.

Kapitaal f 35.000.000,—

Reserven f 17.400.000,—

Algemeene Friesche Hypotheekbank

LEEWARDEN

Kapitaal f1.000.000,— Reserves ± f147.573,—

Uitstaand bedrag Pandbrieven ruim

f 8.000.000,—

4¹/₂ % Pandbrieven à 98 %

4 % Pandbrieven à 90 %

N.V. VAN DER LELY'S TOUWFABRIEKEN

ROTTERDAM, AMSTERDAM, GRONINGEN,
Boompjes 93. Prins Hendrikkade 16/7. Der-A-Brug.
Telefoon: 3277 en 3296. Telefoon: 7415 N. Telefoon: 1035.
Telegr.-adr.: Vanderlely. Tel.-adr.: Vanderlely-touw. Telegr.-adr.: Vanderlely.

FABRIEKEN TE MAASSLUIS.

SCHEEPSTROSSEN in alle soorten en afmetingen.

VISSCHERIJTOUWWERK.

Geteerd en ongeteerd Manila-, Sisal-, Nieuw-Zeeland-,
Bombay- en Russisch henneptouw.
Cocostouw.

TRANSMISSIESNAREN met en zonder reguleerbare
koppelingen.

STAALDRAADTOUW voor Scheepsgebruik, Liften,
Mijnen- en Hijschwerktuigen. IJzerwant en Hercules.

ALLE SOORTEN PAK- EN BINDTOUW

MAATSCHAPPIJ

voor

Scheeps- en Werktuigbouw

„FIJENOORD”

ROTTERDAM

Kruisers — Torpedobooten
Onderzeebooten

Mailstoomschepen
Vrachtstoomschepen
Baggermateriaal

Machine-installaties
tot 65000 P.K.

Scheeps-Zoelly-Turbines

Machines en apparaten voor
Suikerfabrieken, enz.

NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MIJ

ROTTERDAM

Wijnhaven 111-113

Tel. 7841-42-43-61

Belast zich
met'tverzorgen
van uitgaven
en tijdschriften
op elk gebied

GRONINGSCHЕ CREDIET- EN HANDELSBANK

GRONINGEN, APELDOORN, APPINGEDAM, ASSEN EN VEENDAM

Kapitaal f 5.000.000,—

Geplaatst en volgestort f 2.000.000,—

Reserves ruim. . . . . f 387.000,—

VERSCHAFT BEDRIJFSKAPITAAL AAN
LANDBOUW, HANDEL EN NIJVERHEID

INCASSO — DEPOSITO — SAFE DEPOSIT

PRACTISCH EFFECTENBOEK

ter vereenvoudiging van administratie en
ten gebruike voor de vermogensbelasting

Prijs f 1,25

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ, Rotterdam

HOLLANDSCHE BANK VOOR ZUID-AMERIKA

AMSTERDAM BUENOS AIRES RIO DE JANEIRO SANTOS

KAPITAAL f 14.000.000,—

RESERVE f 2.100.000,—

ALLE BANKZAKEN OP ZUID-AMERIKA

VERLEENT BEMIDDELING TOT HET AANKNOOPEN VAN HANDELSRELATIES IN
ARGENTINIË EN BRAZILIË

DE GRONINGER BANK

Groningen, Winschoten, Stadskanaal, Wildervank,
Veendam, Sappemeer, Delfzijl, Emmen, Hooge-
veen en Ter Apel (Firma TIMMERMAN & SASSEN)

Kapitaal f 6.000.000,— Geplaatst en gestort f 4.440.000,—

Reserves f 430.501,04

VERRICHT ALLE BANKZAKEN

Belast zich met het incasseeren van wissels op binnen-
en buitenland

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20—22 AMSTERDAM

KAPITAAL EN RESERVEN f 5.500.000,—

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4 PCT.

GELDEN OP DEZEN TERMIJN GESTORT ZIJN NA AFLOOP VAN HET
JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STILZWIJGEND VOOR
GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER HALF JAAR
OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

GEBROEDERS SCHEUER

Assurateurs en Assurantiebezorgers

Expeditours en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen
transport, molest, brand en diefstal tegen
concurrerende premiën.

Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek DELFT

ARTIKELEN:

Gist
Brandspiritus
Zuivere spiritus
Foezelolie
Amyl-alcohol
Aether Sulfuricus
Narcose æther
Kurken en
Gedroogde Spoeling

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Wester-Suikerraffinaderij AMSTERDAM

GROOTSTE RAFFINADERIJ
IN NEDERLAND

Levert de mooiste Suiker,
omdat haar zuiveringsver-
mogen het grootst is.

Produceert behalve alle soorten Melis-
suiker en Basterds:

Cristallen, groote en kleine, Klontjes
(Cubes), Theeklontjes, Crushed (brokken)
Tabletten, Brooden, Poedersuiker, fijne
Suikers voor Vruchtengebruik, enz. enz.

Pletterij, voorheen L. I. Enthoven & Cie - Delft

Wissels, Veerwissels, Goederenwagons, Draaischijven,
Bruggen, Kappen en Gebouwen, Tanks, Aanlegsteigers.

ZWAAR EN LICHT SMEEDWERK EN PERSWERK.

Wm H. MÜLLER & Co.

REEDERS EN KOOPLIEDEN

HOOFDKANTOOR: 's-GRAVENHAGE

HOLLAND-AMERIKA LIJN

GEREGELDE AFVAARTEN TUSSCHEN

ROTTERDAM en NEW YORK, BOSTON, PHILADELPHIA,
BALTIMORE, NEWPORT NEWS, NORFOLK, SAVANNAH,
NEW ORLEANS, CUBA, MEXICO en NEW YORK-JAVA.

Voor inlichtingen wende men zich tot de

HOLLAND-AMERIKA LIJN, WILHELMINAKADE, ROTTERDAM

Scheepvaart- en Steenkolen-Maatschappij — Rotterdam

Filialen: AMSTERDAM — IJMUIDEN — LEEUWARDEN — HARLINGEN

ENGELSCH STEENKOLEN

GEREGELDE LIJNEN VICE-VERSA:

ROTTERDAM—LONDON; ROTTERDAM—HULL/GOOLE; ROTTERDAM—NEWCASTLE;
ROTTERDAM—LEITH

VAN RIJN & Co
UTRECHT — POSTBUS 40

*EENIGE FABRIKANTEN
VAN DE UTRECHTSCH*

FIJNE TAFELMOSTERD

P. Clos & Leembruggen

LEIDEN

Opgericht 1 Mei 1766

Tel. Intercomm. 370
Telegr.-Adres: CLOS

Sajetten en Wollen
Garens voor Hand-
en Machinebreien

R. S. STOKVIS & ZONEN Ltd - ROTTERDAM

WESTZEEDIJK 594

Groote voorraden van artikelen op industriëel gebied

WEISE & Co. ROTTERDAM
AMSTERDAM

Import van en Handel in

OVERZEESCHE PRODUCTEN

speciaal RUBBER, GUTTA-PERCHA en BALATA

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

ANNÉ 1616

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

BLAAUWHOEDENVEEM - VRIESSEVEEM

AMSTERDAM   ROTTERDAM   ANTWERPEN

EXPEDITEURS

MAATSCHAPPELIJK

KAPITAAL:

f 10.000.000,—

EXPEDITIE
IN- EN UITKLARING
ASSURANTIE

PAKHUIS EN SILO-GEBOUW „ST. JOB”, ROTTERDAM
BEËEDIGDE WEGERS EN METERS

RESERVE-
FONDSEN:

f 1.639.297,15½

RUBBER-
ETABLISSEMENT
KINA-ETABLISSEMENT

BEWARING VAN KOOPMANSGOEDEREN TEGEN UITGIFTE VAN „CEDULLEN AAN TOONDER”

WELKE LEVERBAAR EN BELEENBAAR ZIJN

MODERNE KOEL- EN VRIESINRICHTINGEN TE AMSTERDAM EN ROTTERDAM VOOR HET OP LAGE
TEMPERATUREN BEWAREN VAN AAN SPOEDIG BEDERF ONDERHEVIGE LEVENSMIDDELEN EN HANDELSWAREN.

CORRESPONDENTEN:

TE LONDEN: BRITISH BLAAUWHOEDENVEEM, LTD., 1 MINCING LANE, E.C.
BIJKANTOOR TE LIVERPOOL.

IN NED. INDIË: „HET INDISCHE VEEM” EN „DE SCHEEPSAGENTUUR”, BATAVIA, ENZ.

STORK

DRIJWERK

Groote voorraad onderdeelen en complete installatiën

Assen, Lagers, Koppelbussen, Snaarschijven tot de grootste afmetingen

MACHINEFABRIK HENGELO 749

DIRKZWAGER'S SCHEEPSAGENTUUR

MAASSLUIS EN HOEK VAN HOLLAND

Belasten zich met het rapporteeren van schepen en het behandelen van scheepszaken op den Nieuwen Waterweg

NIEUWE BERGING-MAATSCHAPPIJ

MAASSLUIS

Contracteeren voor het bergen van gezonken schepen en ladingen, op de rivieren en buitengaats; belasten zich met het instellen van duikeronderzoek, enz. enz.

DE SPAARNE-BANK

HAARLEM

Gestort Kapitaal en Reserves f 1.184.000,—

REKENING-COURANT, CREDIETEN, INCASSEERINGEN, ASSURANTIËN,
WISSELS, EFFECTEN, COUPONS, PROLONGATIËN, DEPOSITO'S, ENZ.

MARX & Co's BANK

ROTTERDAM, Zuidblaak 56
's-GRAVENHAGE, Kneuterdijk 13

KAPITAAL f 10.000.000,— VOLGESTORT

Directie: P. J. VAN OMMEREN, Jhr. D. F. REUCHLIN, S. S. BOSMAN JR.

Raad van Commissarissen: Mr. J. A. LOEFF, J. RIJPPERDA WIERDSMA, A. C. MEES en Mr. A. J. MARX